

KRŠENJA ZAKONA KOJA ISUŠUJU REKE

KOSID

KOSOVO CIVIL SOCIETY CONSORTIUM FOR
SUSTAINABLE DEVELOPMENT

KONSORCIUMI KOSOVAR I SHQËRISË CIVILE PËR
ZHVILLIM TË QENDRUESHËM

Novembra, 2020

KOSID

KOSOVO CIVIL SOCIETY CONSORTIUM FOR
SUSTAINABLE DEVELOPMENT

KONSORCIUMI KOSOVAR I SHQËRISË CIVILE PËR
ZHVILLIM TË QËNDRËSHËM

KRŠENJA ZAKONA KOJA ISUŠUJU REKE

Novembar, 2020

SADRŽAJ

SKRAĆENICE	4
UVOD	5
I. AKTUELNA DEŠAVANJA OKO GRADNJE I FUNKCIONISANJA HIDROELEKTRANA NA KOSOVU	6
II. ZAKONSKE POVREDE ZABELEŽENE TOKOM IZGRADNJE HIDROELEKTRANA NA KOSOVU	13
III. PRAVA ZAJEDNICA NA ZAJEDNIČKO ODLUČIVANJE O IZGRADNJI HIDROELEKTRANA NA KOSOVU	25
IV. OSTVARIVANJE ZAKONSKIH PRAVA ZAJEDNICE NA ZAŠTITU NJIHOVIH PRAVA I ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE	27
V. PRAVNI OKVIR O HIDROELEKTRANAMA NA KOSOVU	29
VI. INSTITUCIONALNI OKVIR I NJIHOVE ODGOVORNOSTI ZA IZGRADNJU HIDROELEKTRANA NA KOSOVU	32
VII. ZAKLJUČCI	34
VIII. PREPORUKE	37
IX. PRILOZI	40
PRILOG I. LISTA LICENCI I OVLAŠĆENJA KOJE RKE IZDAJE HIDROELEKTRANAMA NA KOSOVU	40
PRILOG II - DOKUMENTI POTREBNI ZA RAD HIDROELEKTRANA NA KOSOVU	44

- SKRAĆENICE -

AZŽS	Kosovska agencija za zaštitu životne sredine
HE	Hidroelektrane
KEK	Kosovska elektroenergetska korporacija
KIV	Kosovski institut za vode
KIZP	Kosovski institut za zaštitu prirode
KOSTT	Operator sistema, prenosa i tržišta električne energije Kosova
KZ	Katastarska zona
MER	Ministarstvo ekonomskog razvoja
MHE	Male hidroelektrane
MPŽS	Ministarstvo privrede i životne sredine
MSV	Međuministarski savet za vode
MW	Mega Watt
MŽSPP	Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja
OIE	Obnovljivi izvori energije
PO	Privredni operater
PUŽS	Procena uticaja na životnu sredinu
RKE	Regulatorna kancelarija za energetiku
RURS	Regulatorna uprava za rečne slivove
SPUŽS	Strateška procena uticaja na životnu sredinu
SSP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
SZZ	Specijalne zaštićene zone

- U V O D -

Izgradnja novih kapaciteta za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora energije, odnosno iz vodnih resursa zemlje, kao što su hidroelektrane, relativno je nova pojava u Republici Kosovo, koja beleži brz rast. S tim u vezi, povećavaju se zahtevi privrednih operatera za proizvodnju hidroenergije, i paralelno sa tim, sve su veće zabrinutosti zajednica koje žive u blizini ovih vodnih tokova. Zapravo, u ovom trenutku možemo reći da se na Kosovu pojavljuje autohtoni pokret zaštite nacionalnih vodnih resursa, njihovog propisnog korišćenja i upravljanja, kao i zaštite životne sredine prema važećem zakonu.

Izgradnja hidroelektrana, u suprotnosti sa zakonima na snazi, dokumentima i strateškim planovima zemlje, kao i intervencija u slučajevima nepropisnog korišćenja vodnih resursa od strane nezakonitih operatera, doveli su do degradacije vodnih resursa koje Kosovo poseduje. U početku su ove radnje dovele do smanjenja ili čak potpune zabrane pristupa građana korišćenju vodnih resursa i isušivanja poljoprivrednog zemljišta u blizini ovih tokova, na kojima se grade hidroelektrane. Takođe, dovele su do smanjenja količine vodnih resursa za opštu upotrebu, prouzrokovale promenu i narušile su ekosisteme u regionima u kojima su izgrađene, narušavajući prirodni pejzaž, zaštićene i zone od strateškog interesa za zemlju, i turizam Kosova. Zapravo, u većini slučajeva je izgradnja hidroelektrana dovela do potpunog remećenja života građana, prirode i ekosistema u ovim regionima u celini.

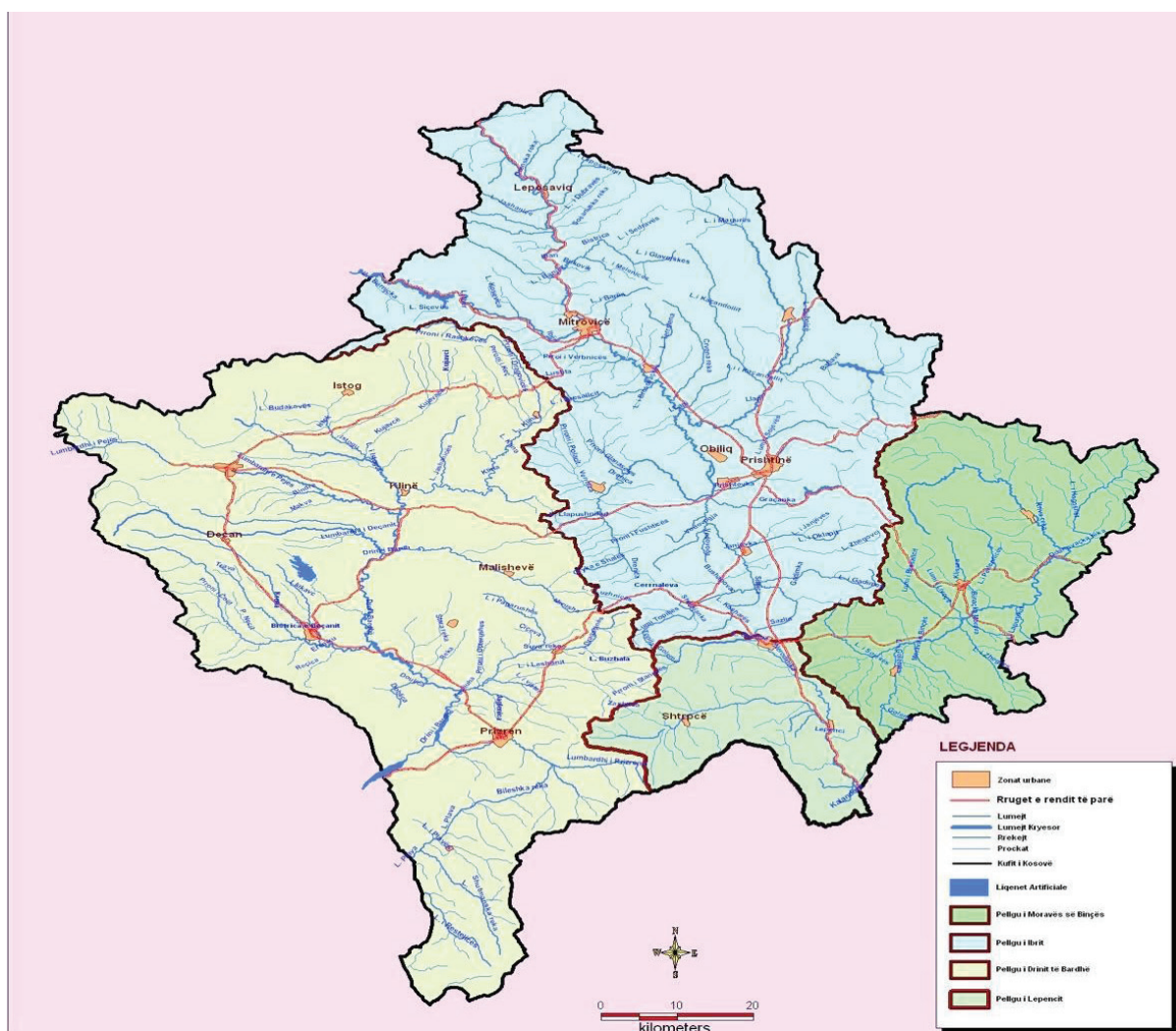
Ova pravna analiza hidroelektrana na Kosovu ima za cilj da otkrije ove nepravilnosti koje su načinila fizička i pravna lica iz privatnog i javnog sektora. Ova kršenja su počinili investitori, upotrebom ovih vodnih resursa bez zakonitih dozvola / ovlašćenja ili nepoštovanjem zahteva i kriterijuma koji proizilaze iz njih. Ovaj izveštaj identifikuje kršenja koja su počinile same institucije Republike Kosovo, neintervenisanjem u sprečavanju izgradnje hidroelektrana, izdavanjem javnih dokumenata koja nisu istinski odraz propisnog sprovođenja važećeg zakona, na osnovu kojeg su dozvolili rad ovim operaterima.

Ovom prilikom, KOSID je: 1. sačinio pregled aktuelnih dešavanja oko gradnje i funkcionisanja hidroelektrana na Kosovu; 2. analizu zakonskih prekršaja počinjenih prilikom izgradnje hidroelektrana na Kosovu, sa stanovišta nepoštovanja prava zajednica; 3. rezime nacionalnog pravnog okvira koji uređuje delokrug hidroelektrana; 4. pregled nacionalnog institucionalnog okvira; 5. rezime smernica pravnog okvira koje mogu služiti zajednici u ostvarivanju njihovih prava, kroz zakonske postupke, kao i 6. konkretne preporuke namenjene javnim institucijama u zemlji i interesnim stranama, u smislu pravnih radnji koje se mogu preduzeti u vezi sa nastalom situacijom, i preporuka za izmenu-dopunu relevantnog pravnog okvira i poboljšanje mera za njegovo sprovođenje.

Na kraju, KOSID je kontaktirao sve kosovske institucije odgovorne za dozvole i strategije na polju voda, kako bi zatražio od njih komentar u vezi sa svim kršenjima identifikovanim u ovoj analizi. Nijedna od ovih institucija: ministarstvo životne sredine, Međuministarski savet za vode i Regulatorna kancelarija za energetiku nisu prokomentarisali ova kršenja. Dakle, do objavljivanja ove publikacije, nijedna institucija nije porekla ova kršenja, nakon što im je data prilika da se o njima izjasne.

I. AKTUELNA DEŠAVANJA OKO GRADNJE I FUNKCIONISANJA HIDROELEKTRANA NA KOSOVU

Ova analiza počiva na podacima Republike Kosovo¹, gde se hidrografija vodenih tokova Kosova može podeliti na 4 rečna sliva: Beli Drim, Ibar, Binačka Morava i Lepenac. Kosovski rečni tokovi ulivaju se u tri mora i to u Crno, Jadransko i Egejsko more. Glavne reke koje pripadaju crnomorskom slivu su: Ibar, Sitnica sa svojim pritokama (Lap, Metohija) i Binačka Morava. Dok, Jadranskom moru pripadaju: Beli Drim sa pritokama (Pečka Bistrica, Dečanska Bistrica, Prizrenska Bistrica, Klina, Erenik, Miruša, Topluga i Plav), dok se reka Lepenac sa glavnom pritokom (Nerodimka) uliva u Egejsko more. Linija podele (rečnih slivova), prostire se u različitim pravcima. Koeficijent protoka kreće se oko 3.93 l/sec/km² (Binačka Morava) do 42.46 l/sec/km² (Dečanska Bistrica). Njihova osobenost je da je Beli Drim najduža reka u kilometrima na teritoriji Kosova sa 122 km, dok je Prizrenska Bistrica najkraća sa 31 km.

Mapa - Slivovi i reke na Kosovu²

1. Vidi: http://www.ammk-rks.net/repository/docs/Resurset_ujore_te_Kosoves.pdf
2. Izvor: http://www.ammk-rks.net/repository/docs/Resurset_ujore_te_Kosoves.pdf

Podaci za poslednje tri godine 2018-2020. koje je objavio RKE³ ukazuju da je izgradnja hidroelektrana od strane privatnih ulagača zabeležila rast. Osim jednog izuzetka⁴, RKE nastavlja sa izdavanjem konačnih ovlašćenja za izvođenje radova na izgradnji HE, kao i sa izdavanjem dozvola za proizvodnju električne energije za zahteve primljene do 4. juna 2019. godine, opisane u Prilogu I.

Prema ovim podacima, u funkciji su **4 HE snage 34.04 MW**. Planira se da ostalih **15 HE** koje privode kraju radove na svojoj gradnji proizvedu **44.023 MW**. Takođe, u početnoj je fazi gradnje **4 HE** koje će prema planovima proizvoditi **10.16 MW**.

Na osnovu vladinih planova, u skladu sa **Zakonom br. 05/L-081 o energiji**, predviđa se da **cilj energije iz obnovljivih izvora dostigne 25%⁵ ili da 240 MW ukupne bruto potrošene energije u 2020. godini bude pokriveno hidroenergijom⁶**. Sa druge strane, **indikativni cilj proizvodnje energije iz obnovljivih izvora za 2020. godinu iznosi 29.89% konačne bruto potrošnje energije⁷**, što premašuje ciljeve zacrtane zakonom.⁸

Međutim, realna situacija potpuno je drugačija od ovih planova. Prema godišnjem bilansu električne i toplotne energije za 2020. godinu RKE⁹, godišnja proizvodnja električne energije iz HE, priključenih na distributivni sistem, iznosi ukupno **202 MW** (HE Gazivode 97 MW i HE-Bistrička kaskada 105 MW) odnosno za 84% je ispunjen postavljeni cilj, a za **16% nije ostvaren zadati cilj proizvodnje električne energije iz hidroenergije¹⁰**. Dakle, **nije postignut cilj vlade od 240 MW, pošto aktuelni kapaciteti za proizvodnju električne energije iz HE pružaju 38 MW manje**.

Loše postupanje i zloupotreba vodnih resursa omogućena je i pogoršana postupkom izdavanja vodnih dozvola PO na osnovu **Odluke Međuministarskog saveta za vode o izdavanju vodnih dozvola za izgradnju HE¹¹**. Međutim, dolaskom nove vlade, nedavno je osnovan novi Međuministarski savet za vode.¹²

Prvo, u potpunosti je zaobiđena primena **Zakona br. 04/L-147 o vodama Kosova**, koji zahteva da se upotreba vodnih resursa za ekonomske potrebe proizvodnje električne energije ostvaruje samo koncesijom¹³. Ovde je Vlada donela odluku suprotnu ovom zakonu, potpuno eliminišući sprovođenje javnog konkursa namenjenog privrednim operaterima, PO, za stavljanje u upotrebu vodnih resursa kroz koncesiju za proizvodnju električne energije. Pored toga, je zloupotrebila službeni položaj, prekoračivanjem zakonskih ovlašćenja i nadležnosti, omogućavajući samoj Vladi da izdaje vodne dozvole, shodno ovoj odluci, citiramo „*Sve do kreiranja pravnog okvira za dodelu koncesija za korišćenje voda, Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja dužno je da sprovodi proces izdavanja vodnih*

3. Vidi Prilog I - Podaci prikupljeni pojedinačnom pretragom svakog podnosioca zahteva, imajući u vidu da registar koji objavljuje RKE ne uključuje najnovije informacije o izdavanju ovih dokumenata, do 09.09.2020, vidi: <https://www.ero-ks.org/zrre/sq/legjislacioni/vendimet>

4. Odluka RKE od dana o neprodužetku dozvole za rad kompaniji Kelkos doneta dana

5. Član 15 Zakona br. 05/L-081 o energiji, vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=12689>

6. Energetska strategija Republike Kosovo za period od 2017-2026, mart 2017, Nacionalni akcioni plan za obnovljive izvore energije, str. 16, vidi: https://mzhe-ks.net/repository/docs/Strategija_e_energijise_2017-26_-pdf

7. Administrativno uputstvo MER br. 05/2017 o ciljevima energije iz obnovljivih izvora, član 3, stav 1, tačka. 1, vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=14893>

8. Administrativno uputstvo MER br. 05/2017 o ciljevima energije iz obnovljivih izvora, član 3, stav 1, tačka. 3, vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=14893>

9. Vidi: <http://ero-ks.org/2020/Sektoret/Bilanci%20Vjetor%20i%20Energijise%20Elektrike%20dhe%20Termike%20per%20viti%202020.pdf>

10. Isto obuhvata sve HE u funkciji, one koje su obuhvaćene ovom analizom i prethodne HE.

11. Odluka br. MSV/V/02/2017, od dana 10.01.2018, vidi: https://kallxo.com/wp-content/uploads/2019/10/KNMU_vendimet2-2.pdf

12. Odluka Vlade br. 07/31, od dana 21.09.2020. o osnivanju Međuministarskog saveta za vode, koga čine premijer Kosova, ministar privrede i životne sredine, ministar poljoprivrede, šumarstva i seoskog razvoja, ministar finansija i ministar zdravlja, vidi: <https://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/2020/10/Vendimet-e-mbledhjes-s%C3%AB-31-t%C3%AB-t%C3%AB-Qeveris%C3%AB..pdf>

13. Član 78 Zakona br. 04/L-147 o vodama Kosova, vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8659>

dozvola“¹⁴. Dakle, u odluci se priznaje da se za potrebe korišćenja voda, mora ispoštovati redovan postupak kroz postupke koncesije, ali da je odlukom Vlade to prekršeno¹⁵.

Drugo, ova odluka predviđa da MŽSPP „*sprovede proces izdavanja vodnih dozvola, imajući u vidu planove za upravljanje vodnim resursima (kao što je Hidroekonomska baza Kosova, 1983. godina)*“, što je zastarela procena, i ne odgovara aktuelnoj situaciji, sa stanovišta vodnih resursa u zemlji.

Štaviše, kada govorimo o aktuelnoj situaciji u vezi sa vodama na Kosovu, prema izveštaju Svetske banke¹⁶ o proceni bezbednosti kosovskih voda, zaključuje se da se Kosovo generalno suočava sa: „

- a) vodnim stresom, usled najnižeg nivoa vodnih resursa razvijenih infrastrukturom;
- b) mladim i ne veoma efikasnim institucijama za sprovođenje ključnih pitanja (kvaliteta) vode; i
- c) očekivanjem normalizacije odnosa u vezi sa onim što predstavlja jedan od glavnih izvora vode i prostire se na severu zemlje “.

Takođe, ovaj izveštaj ističe da su „...kosovske vode nejednako raspoređene u vremenu i prostoru. **Očekuje se da će se u narednih 20 godina svi slivovi na Kosovu suočiti sa vodnim stresom.**“ I posledično „Kosovo postaje sve osetljivije na pojavu poplava i suša, a obe mogu ostvariti dubok uticaj na stanovništvo i privredu. Kako se stres vode povećava, kvalitet vode postaće sve veći problem ako se ne reši u njenim mnogobrojnim izvorima (domaćinstva, industrija, poljoprivreda i degradiranje razvođa). „U tom smeru, „...Kosovo ima adekvatan okvir, strategiju i koordinaciju na visokom nivou, i mora svoj fokus preusmeriti na sprovođenje svojih strategija na terenu, izgradnjom baze podataka, institucija i infrastrukture upravljanja vodom sa stvarnim uticajima i opipljivim rezultatima.“

S tim u vezi, sa stanovišta zloupotrebe vodnih resursa i izgradnje HE, zabrinutost i reakcija građana / zajednice čija su zakonska prava nad vodnim resursima i zaštitom životne sredine ugrožena uglavnom se odnose na:

- generalno neuključivanje zajednice u debate, konsultacije i javna obaveštenja prilikom razmatranja prateće dokumentacije za izdavanje dozvola za izgradnju hidroelektrana;
- neblagovremeno informisanje ili onemogućavanje pristupa informacijama radi uključivanja zajednice i učešća u javnim konsultacijama;
- neuključivanje komentara, primedbi i zahteva za poboljšanje kriterijuma i uslova prilikom izdavanja pravnih akata (saglasnost, dozvola, licenca itd.) za izgradnju HE od strane javnih institucija;
- netačan opis stvarnog stanja vodnih resursa i uslova životne sredine tokom izgradnje HE, kao i njihovog uticaja na zagađenje, degradiranje, uništavanje ili isušivanje vodnih resursa, i njihove štete po životnu sredinu, prirodu, prilikom sastavljanja studije o PUŽS-u;¹⁷
- nevraćanje u prvobitno stanje životne sredine, nakon završetka radova na HE¹⁸.

14. Tačka 2 dispozitiva Odluke br. KNMU/V/02/2017, od dana 10.01.2018,

15. Odluku je potpisao tadašnji premijer Kosova g. Ramush Haradinaj;

16. Osvrt na bezbednost voda Kosova, Svetska banka, jun 2018;

17. Vidi: <https://kallxo.com/lajm/shterpce-banoret-protestojne-serish-ne-mbrojtje-te-lumit/>

18. Vidi: <https://kallxo.com/lajm/gropa-ne-vend-te-rezervuarit-te-ujit-decanasit-dennoncojne-kompanine-qe-ndertoi-hidrocentralet/>

- izgradnju HE bez odgovarajućih dozvola u skladu sa važećim zakonodavstvom;
- nepoštovanje propisa na snazi prilikom izgradnje HE, posebno nacionalnih parkova i specijalnih zaštićenih zona itd.

⇒ Stanovnici koji protestuju tokom izgradnje HE u KZ Štrpce, novembar 2019, © WWF

⇒ Slike izgradnje četiri HE duž reke Lepenac, novembar 2019, © WWF

HE ŠARA

HE ŠTRPCE

HE BREZOVICA

HE VICA

HE LEPENAC 3

Ove žalbe i zabrinutosti su takođe iznete na sastanku stanovnika sela Donja Bitinja sa predstavnicima nevladinih organizacija i medija, po pitanju izgradnje hidroelektrana u Štrpcu, i slede:

„Što se tiče žalbi, ne znam gde se nismo žalili. Ostali smo 3 meseca bez kapi vode a zatim su je napunili iz Lepenca. Pokvarile su nam se sve mašine, uređaji od prljave vode. Odneo sam flašu punu blata na analizu, i pokazalo se da je voda pijaća. Hteo sam da znam šta ste vi radili u ovim slučajevima, jer nema smisla. Dolaze sa svih strana i želim da znam da li ima nekog načina, jer je za nas voda život i imamo samo jedan zahtev: Ne uzimajte nam reku, jer je ona naše pravo”.

Agron Rushiti, meštаниn sela Donja Bitinja - Štrpce¹⁹

¹⁹ Ekskluzivna izjava za Kallxo.com, u Donjoj Bitinji, Opština Štrpce, dana 11. jula 2020;

Sastanak sa meštanima sela Donja Bitinja, Opština Štrpce²⁰

„Probali smo na sve moguće načine i na početku su protiv nas bili i advokati, jer su ih ovi privredni operateri plaćali više. Otišli smo u opštinu, nisu nas primili... Nisu nas ni pozvali kada je održana javna rasprava, koju su održali u drugim opštinama. I Srbi su danas sa nama, ako ih neko uhvati na kameri (kako protestuju) udaljiće ih (sa posla). Drugo, što želim da kažem jeste da je bilo i nasilja nad nama, kada smo zajedno izašli na demonstracije. Naprskali su nam sprej u oči i Evropa je sve to videla. Nijedan policajac nije uzeo sve ovo u obzir iako su nam rekli da će slučaj istražiti. Ovde smo sami, oni stanovnici koji nisu nigde emigrirali. Rekli smo im da se ne protivimo (hidroelektrani), samo je napravite u otvorenom obliku jer smo ovom vodom navodnjavali naša zemljišta i ovde je ranije bilo i ribe, a sada je nema. Zahvalni smo svim onim ljudima koji su nam pomogli. ”

Hamdi Rushiti, meštаниn sela Donja Bitinja - Štrpce²¹

Ova diskusija povedena je na sastanku sa aktivistima iz Albanije, koji su podelili slična iskustva stanovnika Albanije: kao i način na koji su pristupili ovom problemu, citiramo:

„Ljudi gube ono što je za njih najdragocenije, vodu. U ovim situacijama se stanovnici ili obaveštavaju kasno, ili ne bivaju obavešteni uopšte. U Albaniji imamo reku Vjosu i imamo poslednju divlju reku u Evropi.

Stanovnici su preduzeli zajedničke zakonske akcije, peticijama, demonstracijama i tužbama. Donekle smo uspeli i dalje smo u sudskim procesima koji se odnose na zaštićene zone. Hidroelektrane nanose strašnu štetu. Male hidroelektrane postoje uglavnom u razvijenim državama.

²⁰. Sastanak sa stanovnicima sela Donja Bitinja, u organizaciji NVO Eco-Albania, praćen uživo u medijima putem Kallxo.com, dana 11. jula 2020;
²¹. Ekskluzivna izjava za Kallxo.com, u Donjoj Bitinji, Opština Štrpce, dana 11. jula 2020;

Male hidroelektrane nisu više konkurentne i ne podižu se za potrebe energije. Mnogo su unosnije solarna i energija vetra, međutim ovo je sada povezano sa politikom, jer su oni ti kojima su ove stvari prihvatljive. Morate uvek imati saveznike, kao što su mediji. Druga bitka je ona pravna i za nju trebate advokate, koji su uvek pitanje poverenja. Budite sigurni da je kompanija koja gradi izvršila procenu životne sredine, ali (ta procena) nema veze sa stvarnošću. Morate zaštititi svoju kuću, komšije vam mogu pomoći ali na kraju krajeva vi ste ti koji ćete sačuvati svoj dom.»

Olsi Nika, NVO EcoAlbania²²

Takođe, velike demonstracije održane su i protiv izgradnje HE pored reke Bistrice, od strane PO KelKos Energy, u Peći.

Demonstracije u Peći 25. februara 2019. pod geslom „NE DIRAJ MI BISTRICU”²³

Kao rezultat brojnih žalbi stanovnika povodom izdavanja pravnih akata (saglasnosti i dozvola) za izgradnju HE, brojnih kršenja PO i javnih institucija s jedne strane, kao i brojnih zahteva PO za izgradnju HE, s druge, od 5. juna 2019. godine, RKE ne prima „nove zahteve“ na obradu. RKE je doneo Odluku²⁴ da obustavi prihvatanje ovih zahteva za izdavanje ovlašćenja za izgradnju novih proizvodnih kapaciteta, jer se suočava sa velikim brojem podnosilaca zahteva koji traže preliminarno odobrenje i da budu uključeni u pomoćnu šemu kao „zahtevi na čekanju“ mimo raspoloživih ciljeva OIE.²⁵

Nedavno je obrazovana nova Međuministarska komisija za vode²⁶.

KOSID je elektronskom poštom 28. oktobra 2020. zatražio komentar Međuministarskog saveta za vode u vezi sa ovim prekršajima, ali do dana objavljivanja ove publikacije nije pristigao nikakav komentar.

22. Izjava koju je dao Olsi Nika, iz NVO Eco Albania, na sastanku sa KOSID-om i meštanima sela Donja Bitinja održanom dana 11. jula 2020;

23. Vidi: <https://www.njeshi.com/index.php/2019/02/25/drejtperdrejt-protesta-ne-peje-mos-ma-prek-lumbardhin/>

24. Odluka, Zakonik RKE: br. V_1160_2019, od dana 05. juna 2019, vidi: http://ero-ks.org/2019/Vendimet/V_1160_2019.pdf

25. Raspoloživi ciljevi određeni Administrativnim uputstvom 05/ br. 05/2017 o ciljevima proizvodnje energije iz obnovljivih izvora.

26. Odluka Vlade br. 07/31, od dana 21.09.2020, vidi: <https://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/2020/10/Vendimet-e-mbledhjes-se-31-te-të-Overisë.pdf>

II. ZAKONSKE POVREDE ZABELEŽENE TOKOM IZGRADNJE HIDROELEKTRANA NA KOSOVU

Prilikom analize procesa izdavanja saglasnosti i dozvola (vodnih, ekoloških, građevinskih itd.) koje izdaju javne vladine i opštinske institucije, za izgradnju hidroelektrana na Kosovu, može se zaključiti da je ceo ovaj proces započeo nezakonito, i da je praćen brojnim zakonskim prekršajima.

Prvobitno je postupanje sa zahtevima privrednih operatera od strane javnih vladinih i opštinskih institucija za izdavanje vodnih dozvola izvršeno suprotno **Zakonu br. 04/L-147 o vodama Kosova**²⁷.

Ovi zahtevi se tretiraju kao obični zahtevi (zahtev za vodnu dozvolu) i mimo javnih konkursa, dok ovaj zakon predviđa da se **poslovne delatnosti, koje se realizuju korišćenjem vode iz površinskih i podzemnih vodnih tela, realizuje putem podele koncesije**.²⁸

Takođe, dodela ovih koncesija mora se izvršiti u skladu sa **Zakonom br. 04/L-045 o javno-privatnom partnerstvu**²⁹, i ima za cilj **pružanje javnih usluga i / ili javne infrastrukture u svim privrednim i društvenim sektorima za proizvodnju, distribuciju, tretiranja, prikupljanja i administraciju vode, otpadnih voda, drenaža, kanala i navodnjavanja**.³⁰

Stoga se zahtevi za vodne dozvole za hidroelektrane ne mogu tretirati kao obični zahtevi, jer se radi o imovini i vodnim resursima koji su javni. Dakle, ovi resursi ne mogu biti stavljeni na raspolaganje PO za njihovu upotrebu u ekonomske svrhe, običnim zahtevima za vodne dozvole. Štaviše, takve zahteve bi trebalo pravno tretirati i izdavati samo putem koncesija i javnih konkursa.

Davanje koncesije PO za korišćenje vodnih resursa za proizvodnju električne energije trebalo bi obaviti putem javnog oglasa koji definiše kriterijume za dodelu resursa za korišćenje koncesijom, na kome bi konkurisali PO.

Koncesija se daje na određeni rok, utvrđuju se uslovi u kojima PO mora vratiti prirodno stanje i izgraditi objekte HE na datoj lokaciji i utvrđuje se visina i način naknade koncesije, kao sredstva koja moraju biti uplaćena u budžet Kosova.³¹

U tom smeru, shodno nadležnostima, dodelu koncesija vrši **Ministarstvo privrede i životne sredine**³². Dodela koncesije mora se izvršiti putem javnog konkursa, organizovanog u skladu sa odredbama Zakona br. 04/L-147 o vodama Kosova, Administrativnog uputstva MŽSPP br. 03/2018 o postupcima izdavanja vodnih dozvola, kao i Zakona br. 04/L-045 o javno-privatnom partnerstvu.³³

Sem toga, koncesija se ne može dodeliti kada se njom ugrožava snabdevanje pijaćom vodom, balans proizvodnje hrane i drugi ekonomski balans.³⁴ Takođe, dobro je znati da su vodni resursi javni resursi

27. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8659>

28. Član 78 Zakona br. 04/L-147 o vodama Kosova.

29. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2784>

30. Član 2, stav 1.4 Zakona br. 04/L-045 o javno-privatnom partnerstvu

31. Član 78, stav 6 Zakona br. 04/L-147 o vodama Kosova.

32. Nekadašnje Ministarstvo ekonomskog razvoja (MER) i nekadašnje Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja (MŽSPP) su spojeni, prema članu 2, Prilog 9 Uredbe (VRK) - br. 07/2020 o izmeni i dopuni Uredbe br. 06/2020 o oblastima administrativne odgovornosti Kancelarije premijera i ministarstava, vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=29389>

33. Član 79 Zakona br. 04/L-147 o vodama Kosova.

34. Član 78, stav 4 Zakona br. 04/L-147 o vodama Kosova.

zaštićeni Ustavom³⁵ i odnosnim propisima. Uprkos svim ovim pravima propisanim zakonodavstvom, sva su do sada bila potpuno zaobiđena i ignorisana.

Koliko je alarmantna situacija u vezi sa neprimerenim postupanjem sa vodnim resursima na Kosovu, gde je situacija još više otežana izgradnjom HE, potvrđuje i procena stručnjaka za vode Avdiije Gjonbalaja

„Niko nema pravo da oslobađa privredne operatere od plaćanja koncesije za korišćenje vodnih resursa, u svrhu ostvarivanja ekonomske koristi od proizvodnje električne energije. Prema tome, sve dozvole (vodne, ekološke, građevinske itd.) izdate su PO HE u suprotnosti sa Zakonom br. 04/L-147 o vodama Kosova.

Sem toga, sve ove do sada izdate dozvole za HE izdate su bez odgovarajuće hidrološke, ekološke analize, bez analize i uzimanja u obzir bilo koje prethodne analize i parametara koje institucije imaju iz prethodnih godina.

Nažalost, ovo se dogodilo prilikom izdavanja ovih dozvola u Lepencu, u akumulacionom području u Firaji, i isključena je mogućnost akumuliranja vode u Sloпки, Dečanska Bistrica. Time su osudili Dečan i stanovnike Dečana da nemaju vodu da ispunie svoje elementarne i potrebe za navodnjavanjem.

Takođe, merenja vodnih resursa na nivou zemlje nisu ažurirana, dok su se okolnosti promenile, jer je topografija ostala ista, ali je priliv vode oscilirao, a kapacitet upotrebe i korišćenja vode se promenio.

Prilikom izdavanja dozvola za PO, javne vladine institucije nigde nisu primorale PO da pre uzimanja vode i nakon ispuštanja vode izvrše automatsko merenje vodnog kapaciteta. Dakle, država treba da zna kada PO ispunjava uslove za upotrebu vode i kako ih ispunjava.

Nije rađeno ništa na polju hidrologije, da bi se jasno odredilo koliko meseci će hidroelektrana raditi, gde se uklanja minimalni i maksimalni kapacitet vode koja se ne može staviti u cevi, kao i da bi se izračunala stvarna količina vode upotrebljene za proizvodnju električne energije. Na osnovu svega ovoga treba isplatiti iznos koncesije državi.

Zaobilaženje svega ovoga zapravo predstavlja teška privredna krivična dela, jer niko nema takva ovlašćenja da preda javnu imovinu na raspolaganju PO u svrhu ekonomske koristi, tim više bez nadoknade državi.

Takođe, treba imati na umu da razvijemo javne politike zasnovane na održivom razvoju na Kosovu, gde moramo razmišljati o budućim generacijama, imajući u vidu da Kosovo nema druge načine da obezbedi vodu, osim kroz akumulaciju vode.

Shodno tome, kao država ne prikupljamo neophodne i potpune prihode od rada HE kako zaslužujemo, dok PO nisu obavezni na to koncesijskim aktom, u skladu sa kojim prilikom raskida ugovora o radu, objekte HE moraju naslediti i isti ostaju pod upravljanjem državnih javnih institucija. U rezimeu, sve ovo je u suprotnosti sa svim normama državnog uređenja “.³⁶

Avdi Gjonbalaj, hidrološki inženjer

35. Vidi član 122 - Korišćenje prirodnih izvora i bogatstava, stav 1 Ustava Republike Kosovo, citat „Prirodna bogatstva kao što je voda, vazdušni prostor, mineralna bogatstva i ostala prirodna bogatstva kao što je zemljište, šume, biljni i životinjski svet, nekretnine i ostala dobra od posebnog kulturnog, istorijskog, ekonomskog i ekološkog značaja, koja su zakonom određena kao značajna za Republiku Kosovo, uživaju posebnu zaštitu, u skladu sa zakonom”.

36. KOSID-ov razgovor sa Avdijom Gjonbalajem, hidrološkim inženjerom, sa dugogodišnjim iskustvom u Ministarstvu životne sredine, kao i u drugim javnim institucijama, o upravljanju vodama na Kosovu, 2. oktobra 2020;

U funkciji odgovora na ove nepravilnosti i povrede zakona, zajednica je uz podršku nevladinih organizacija, uključujući i sam KOSID, reagovala na različite načine na degradaciju reka koja se dešava u nekim delovima Kosova, nanoseći štetu vodnim resursima, stanovništvu i prirodi.

Posledično, da bi odgovorila na ove ozbiljne nepravilnosti koje su se desile na Kosovu, Skupština Kosova je 14.08.2020. godine obrazovala **Parlamentarnu istražnu komisiju za proces licenciranja, rada, nadzora i podnošenja zahteva za dozvole hidroelektrana**³⁷, koja bi trebalo da identifikuje i reši ove pojave HE na nivou zemlje. Takođe, i sama predsednica Skupštine se založila i posvetila rešavanju ovog pitanja:

„Zalaganje za direktnu procenu situacije oko projekata malih hidroelektrana na Kosovu nije samo profesionalna obaveza, imajući u vidu da predvodim najvišu zakonodavnu instituciju u zemlji, već je iznad svega moralna obaveza koju imam kao građanka ove zemlje i kao osoba kojoj su građani poverili zaštitu njihovih interesa, imajući u vidu da šteta koja se pričinjava životnoj sredini iz dana u dan postaje sve više nepopravljiva. Jedna stvar je jasna, sve dok budemo nastavili sa mentalitetom da se ekonomski razvoj može postići na uštrb životne sredine, nećemo moći da garantujemo potpuno blagostanje naših građana, jer je naše zdravlje tesno povezano sa zdravljem prirode.

Ekonomski razvoj je bez ikakve sumnje zajednički cilj svih, ali svaka investicija načinjena u našoj zemlji koja potencijalno može doprineti u tom smeru, mora se realizovati u skladu sa propisima na snazi. (Ova investicija) Mora se sprovesti tako da omogući direktno uključivanje naših građana, i treba da učini naš život - živote svih bez razlike, a ne samo jedne određene grupe - boljim a ne suprotno.

*Obnovljivi izvori energije su budućnost, ali investicije u tom smeru, posebno u hidroenergiji, imaju smisla samo kada ti izvori ostanu istinski takvi - obnovljivi i kada nisu eksploatisani i uništeni od strane nesavesnih grupa u našem društvu. Shvatajući ozbiljnost situacije, u Skupštini Kosova smo obrazovali istražnu komisiju koja će se pozabaviti procesom licenciranja, rada, nadzora i podnošenja zahteva za dozvole hidroelektrana u Republici Kosovo. Nemamo reke za poklanjanje, te neću stati u svojim nastojanjima da ih zaštitimo!*³⁸

Vjosa Osmani, predsednica Skupštine

Što se tiče izgradnje hidroelektrana u Nacionalnom parku „ŠARA“, njoj se protive i zvaničnici relevantnih javnih institucija:

„Direkcija za upravljanje Nacionalnim parkom protivi se svakoj degradaciji prirode i svakom narušavanju staništa i ekosistema u Nacionalnom parku „ŠARA“ zarad ostvarivanja lične koristi, jer je Nacionalni park „Šara“ oblast zaštićena zakonom.“³⁹

Bujar Kafexholli, direktor Direkcije za upravljanje Nacionalnim parkom „Šara“

37. *Vidi:* <http://www.kuvendikosoves.org/shq/komisionet/>

38. Razgovor KOSID-a sa Vjosom Osmani, predsednicom Skupštine, 01. oktobar 2020;

39. Razgovor KOSID-a sa Bujarom Kafexholli, direktorom Direkcije za upravljanje Nacionalnim parkom „Šara“, 06. oktobar 2020;

Is te ocene i Institut za zaštitu prirode:

„Smatramo da je izgradnja hidroelektrana u Nacionalnom parku „Šara“ neprihvatljiva i da direktno narušava bioraznolikost, i utiče na uništavanje flore i faune u Nacionalnom parku Šara “.⁴⁰

Fadil Bajraktari, direktor Instituta za zaštitu prirode

Takođe, u službenoj komunikaciji između javnih institucija, povodom razmatranja zahteva za izgradnju HE od strane PO, u nacionalnim parkovima, zvanični i nadležni predstavnici Kosovske agencije za zaštitu životne sredine su uputili pismenu reakciju Ministarstvu životne sredine, odnosno bivšem ministru Fatmiru Matoshiju i bivšem sekretaru Ministarstva MŽSPP (sada MPŽS) tražeći obustavu izdavanja ekoloških dozvola za izgradnju HE u nacionalnim parkovima.⁴¹

Međutim, uprkos tome, bivši ministar Matoshi i bivši generalni sekretar MŽSPP-a g. Çitaku dozvolili su nastavak radova jer su ove HE u izgradnji i zanemarili su procenu stručnog i kompetentnog osoblja. Ista konačnica desila se i sa zahtevima PO-a za izgradnju HE u Nacionalnom parku „Šara“, za koje je ponovo bivši ministar i bivši sekretar MŽSPP-a, ignorisao zahteve stručnog osoblja u MŽSPP koji su zatražili da se ekološke dozvole ne izdaju u Nacionalnom parku „Šara“. Razlog za to bio je što, osim što je specijalna oblast zaštićena zakonom, izgradnja HE nosi i velike negativne pravne, ekološke i socio-ekonomske posledice izgradnjom mini hidroelektrane u Nacionalnom parku Šara.⁴²

KOSID je 29. oktobra 2020. elektronskom poštom zatražio komentar od ministra privrede i životne sredine g. Blerima Kuçija u vezi sa ovim prekršajima, međutim do dana objavljivanja ove publikacije nije primio nikakav komentar.

Dok je detaljniji pravni osvrt na aktuelne slučajeve proučavanja hidroelektrana, HE na Kosovu, sledeći:

⇒ Izgradnja četiri HE, kao što su **HE Šara (6.453 MW)**, **HE Vica (4.6 MW)**, **HE Brezovica (2.01MW)** i **HE Štrpce (5.031MW)**, sve četiri gradi u različitim fazama isti PO, a sve HE imaju zajednički izvor vode iz reke Lepenac.⁴³ Dok je, **HE Lepenac 3 (9.998MW)**, nedavno jula 2020. godine licencirana za proizvodnju električne energije, ponovo se radi o PO „Matkos Group“ doo. kao zajedničkoj investiciji sa drugim ulagačima.⁴⁴

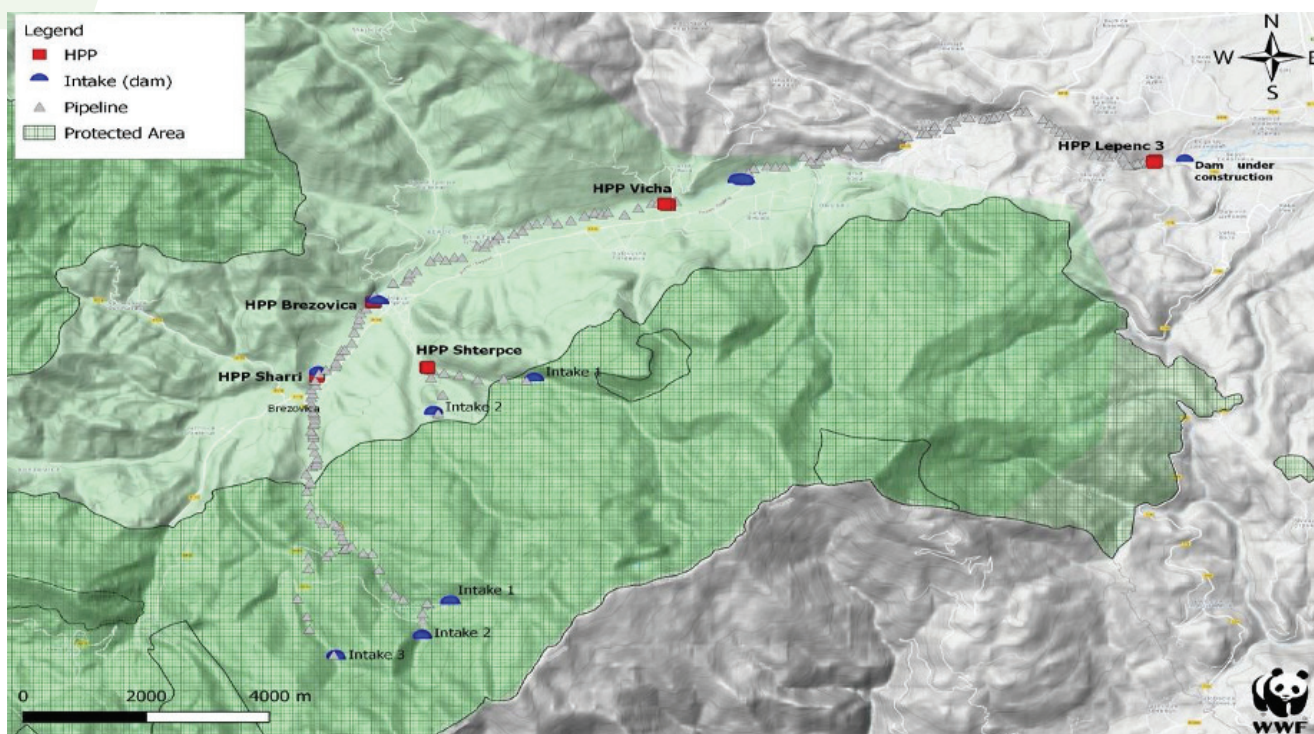
40. Razgovor KOSID-a sa Fadilom Bajraktarijem, direktorom Instituta za zaštitu prirode, 07. oktobar 2020;

41. Izveštaj i istovremeno zahtev Fadila Bajraktarija, direktora NIZP, Fatmira Morine, direktora Nacionalnog parka „Prokletije“ i Bujara Kafexhollija, direktora Nacionalnog parka „Šara“, sva trojica uputila su dopis ministru Fatmiru Matoshiju i sekretaru Ministarstva za životnu sredinu i prostorno planiranje Arbenu Citaku, dana 04.03.2019, KAZŽS, pod br. prot. 1146/19, od 6 stranica, pod nazivom „Hidroelektrane u nacionalnim parkovima, opasnost po bioraznolikost“.

42. Izveštaj o negativnim pravnim, ekološkim i socio-ekonomskim posledicama mini hidroelektrana po Nacionalni park Šara, koji je priredio Bajram Kafexholli, direktor za upravljanje Nacionalnim parkom „Šara“, upućen bivšem ministru Fatmiru Matoshiju i bivšem sekretaru Arbenu Citaku, KAZŽS, datum: 557/19, od dana 04.02.2019;

43. Odluke o konačnim ovlašćenjima koje je izdao RKE, za HE Štrpce Odluka br. V_1226_2020 od dana 12.02.2020, vidi: http://ero-ks.org/2020/Vendimet/V_1226_2020.pdf; za HE Šara - Odluka Vr. V_1225_2020, od dana 12.02.2020, vidi: http://ero-ks.org/2020/Vendimet/V_1225_2020.pdf, kao i za HE Vica-Odluka br. 1202_2019 od dana 27.11.2019, vidi: http://ero-ks.org/2019/Vendimet/V_1202_2019.pdf

44. Vidi HE Hidroenergija, Odluka br. ZRRE/Li_63_20, od dana 03.07.2020;

Hidroelektrane u fazi izgradnje duž reke Lepenac © World Wide Fund, novembar 2019⁴⁵

Kada govorimo o izgradnji ovih HE duž reke Lepenac, lokalno stanovništvo protestovalo je⁴⁶ u kontinuitetu i žalili su se⁴⁷ u vezi sa izgradnjom ovih HE, koje pričinjavaju mnogostruku štetu. Ovde se šteta pričinjava ekosistemu zemlje, dovodi do plavljenja voda, kao rezultat poremećaja rečnih tokova radovima na HE,⁴⁸ degradiraju zemljište, i prekidaju rečne tokove duž njihovih poljoprivrednih i stambenih površina.

Među najizraženijim zakonskim povredama nacionalnih propisa na snazi radovima na izgradnji **HE duž reke Lepenac**, nalaze se:

► **Procena uticaja na životnu sredinu „MATKOS GROUP» doo.**⁴⁹ - Nakon procene nalaza studije o PUŽS o ovim HE, utvrđen je niz zakonskih prekršaja, koji slede:

1. Studija u svom sadržaju uopšte ne uključuje intervenciju izgradnje HE u zaštićenoj zoni Nacionalnog parka „ŠARA“, postavljanje brana za vodosnabdevanje / akumuliranje voda za ove HE (Pogledajte mapu hidroelektrana WWF, novembar 2019), time teško kršeći Zakon br. 04 / L-087 o Nacionalnom parku „Šara”.⁵⁰
2. Studija o PUŽS u celosti je opisni tekst, koji ne pruža nikakve procene o trenutnom stanju sa mernim jedinicama i konkretnim parametrima o stanju biljnog, životinjskog sveta, ekosistema u celini, ne pozivajući se uopšte na vrednosti ili merne parametre uticaja na životnu sredinu.

45. Podaci su dobijeni iz PUŽS 2014. godine kompanije Matkos Group koja se zasniva na starom sistemu geografskih karata, kao i na posmatranjima na terenu i radovima do novembra 2019. godine, koji ne mogu biti vrlo precizni, već su približni.

46. Vidi: <https://kallxo.com/lajm/banoret-e-bitise-se-poshtme-ne-protesta-edhe-ne-kohen-e-coronavirusit/>

47. Vidi: <https://kallxo.com/lajm/shterpce-banoret-protestojne-serish-ne-mbrojtje-te-lumit/>

48. Vidi: <https://kallxo.com/lajm/permybyten-arat-e-banoreve-te-bitise-se-poshtme-shkaku-i-ndertimit-te-hidrocentralit/>

49. Studija o proceni uticaja na životnu sredinu za Matkos Group doo., koju je sastavio stručnjak ovlašćen za PUŽS g. Islam Fejza, Kompanija: Geo-Mining, adresa: Priština.

50. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2866>

3. U delu „uticaji tokom faze rada hidroelektrana», str. 77, studija navodi da će biti „*uticaja na smanjenje količine vode u rekama, što negativno utiče na biljna i životinjska staništa u reci.*“ Ovo predstavlja ozbiljnu prirodnu pretnju u vezi sa količinom vode za stanovnike, koji su takođe protestovali s tim u vezi.

4. Studija utvrđuje 60-65% uobičajenog priliva vode u svakom godišnjem dobu, dok će se ekološki ostatak od 35-40% računati (smatrati) biološkim minimumom i koristiće se količina vode u zavisnosti od količine priliva, a u slučaju da je količina priliva mala, rad hidroelektrana će biti prekinut.⁵¹ To ukazuje na veliku količinu potrošnje vode od strane HE, što prirodno ukazuje na disbalans prisustva vode u ekosistemu u celini, i nužno utiče na poremećaj životne sredine, prirode, smanjenje jačine vode za navodnjavanje od strane stanovnika zemlje.

5. Ova studija nije predvidela nikakav kombinovani uticaj na životnu sredinu sa drugim postojećim projektima ili onima koji će se graditi u budućnosti.⁵²

6. Studija ne uključuje nikakve procene ekološke osetljivosti geografskih područja na koja projekat može uticati u smislu količine, kvaliteta i regenerativnog kapaciteta prirodnih resursa u tom području, kao i uticaja na stanovništvo.⁵³

7. Studija ne sadrži detaljan opis potencijalnih i značajnih uticaja predloženog projekta na životnu sredinu, kao što su: direktni uticaji i svi indirektni, sekundarni, kumulativni, kratkoročni, srednjoročni i dugoročni, trajni i privremeni uticaji.⁵⁴

- **HE Šara** (6.45MW) - izgrađeni (rezervoari i cevovodi), vidi (Snabdevanje 1, 2 i 3) u okviru **zaštićene zone** u skladu sa **članom 8 Zakona br. 03/L-233 o zaštiti prirode**, kao i **Zakona br. 04/I-087 o Nacionalnom parku „Šara“**. Štaviše, „*Nacionalni park je prostrano, pretežno neizmijenjeno područje kopna i/ili voda izuzetnim i višestrukih prirodnih vrednosti, obuhvaća jedan ili više sačuvanih ili neznatno izmenjenih ekoloških sistema, a prvenstveno je namenjen očuvanju izvornih prirodnih vrednosti.*“⁵⁵ Ovim radnjama, **prekršen je član 11, stav 4, Zakona o zaštiti prirode**, citat „**U nacionalnom parku je zabranjeno privredno korišćenje prirodnih dobara.**”
- **HE Štrpce** (5.031 MW) - izgrađeni (rezervoari i cevovodi), vidi (Snabdevanje 1 i potencijalno Snabdevanje 2) unutar Nacionalnog parka „ŠARA“, kao područja zaštićenog zakonom i povrede zakona o zaštiti prirode i Nacionalnom parku su iste kao u slučaju HE Šara.

Što se tiče ovih hidroelektrana, u Planu upravljanja Nacionalnim parkom „Šara” precizirano je da, čak i ako postoji potencijalna gradnja, iste moraju biti predmet „**teritorijalnih koncesija u datoj zoni, koje su predmet pravnih sporazuma koji određuju uslove i zahteve gradnje, ekološke upotrebe, aktivnosti i uslova**”⁵⁶.

51. Tačka 6.3. Mere preduzete za zaštitu voda, Studija o PUŽS, str. 83-84.

52. Traženo Prilogom 3 Zakona br. 3/L-214 o proceni uticaja na životnu sredinu, vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2708>

53. Traženo Prilogom 3 Zakona br. 03/L-214 o proceni uticaja na životnu sredinu, vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2708>

54. Vidi član 15 Zakona br. 03/L-214 o proceni uticaja na životnu sredinu, vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2708>

55. Vidi član 11, stav 1 Zakona br. 03/L-233 o zaštiti prirode;

56. Plan upravljanja Nacionalnim parkom ŠARA, 10-godišnja Strategija upravljanja za period od 2014-2023, 7.3 - Zona održive upotrebe, tačka 5, vidi: https://mmp.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/Publikimet/Plani_i_menaxhimit_i_PK_Sharri_verzoi_shqipe_342423.pdf

⇒ **HE Lepenac 3** (9.998 MW) za koju je izdata **Licenca br. ZRRE/Li_63/20 o proizvodnji električne energije iz OIE dana 03.07.2020. na period od četrdeset (40) godina**⁵⁷, neobezbeđivanjem ekološke dozvole, u skladu sa članom 14 - Ekološka dozvola, citat „**Nosilac licence dostaviće Regulatornoj kancelariji primerak Ekološke dozvole za zaštitu životne sredine i druga dokumenta koja izdaje odgovarajuće ministarstvo za životnu sredinu**”.

KOSID je 27. oktobra 2020. elektronskom poštom zatražio komentar MATKOS Group doo u vezi sa ovim prekršajima, ali nije primio nikakav komentar do dana objavljivanja ove publikacije.

RKE je čak ovom privrednom operateru omogućio da u međuvremenu obezbedi ekološku dozvolu. Ovo se ne može tolerisati i **predstavlja povredu člana 31 Zakona br 03/L-214 o proceni uticaja na životnu sredinu**, koji glasi „*Puštanje u rad izgrađenog objekta ili postrojenja i opreme koja su bila predmet procene uticaja životne sredine, ne može se vršiti bez pribavljanja dozvole za sredinu.*”⁵⁸

Dakle, iz ovoga se može zaključiti da, u vreme kada je RKE izdavao trajnu dozvolu na 40 godina, PO nije posedovao i podneo RKE ekološku dozvolu uz zahtev za licencu, u kom slučaju je **prekršen član 30. stav 1, tačka 3 i stav 2, tačka 3 Zakona br. 05/L-84 o Energetskom regulatoru**, citat „*Licenca se izdaje samo energetskim preduzećima koja pruže dokaze da energetska postrojenja koja se koriste za obavljanje delatnosti ispunjavaju uslove za zaštitu zdravlja, sigurnosti i životne sredine,*» kao i „*kriterijumi za izdavanje licence se nadovezuju do odgovarajuće mere koja je relevantna za zaštitu životne sredine*”

U rezimeu, kada govorimo o ovim uslovima **RKE ne može zanemariti zakonske odredbe i davati licencu PO pod uslovom da PO u međuvremenu, kad god obezbedi ekološku dozvolu, dostavi istu RKE**. Da je to zaista slučaj, precizira član 30, stav 3 Zakona o Energetskom regulatoru, citat „**Licence mogu sadržati one uslove koje regulator smatra neophodnim za delatnosti koja će se obavljati, i mogu obuhvatiti uslove ..**” ali se ovde govori o drugim pitanjima a ne o ekološkoj dozvoli.

Ovim postupkom, takođe je **prekršen član 9, Pravilnika za licenciranje elektroenergetskih aktivnosti, 2017** citat „*Podnosilac zahteva za izdavanje licence za proizvodnju električne energije, proizvodnju toplotne energije ili suproizvodnju električne energije i toplotne energije, Regulatoru dostavlja sledeću dokumentaciju/ dokaze: ekološka dozvola izdata od strane nadležne institucije (gde je primenjivo); tokom perioda podnošenja zahteva, dovoljna je ekološka saglasnost;”.* Kao što je poznato, u praksi su ekološka dozvola i vodna dozvola pravni dokumenti / instrumenti koji takođe štite prirodne resurse i prava zajednice.

Kada su NVO-i odreagovali na odluku RKE u vezi sa HE u dečanskoj klisuri, pitajući kako je moguće izdati dozvolu za rad pre dobijanja ekološke i vodne dozvole za HE u Dečanu, RKE na kraju sastanka održanog 14. oktobra 2020. godine nije produžio dozvolu za rad, i povukao je licencu za rad KELKOS-u, kompaniji koja upravlja HE u dečanskoj klisuri. Do ovoga je došlo nakon aktivizma lokalnih NVO-a i medijskog izveštavanja o ovom problemu, ali se desilo i nakon mnogih godina degradacije koja je učinjena na planinama u Dečanima, što su aktivisti nazvali eksploatacijom vodnih resursa iznad dozvoljenih normi, kojima je u celosti narušen ekosistem u tom regionu.⁵⁹ Ovo je konstatovano i u inspekcijama opštinskog inspektorata.⁶⁰

57. Odluka br. V_1184_2019, od dana 03. jula 2020, koju je izdao Odbor Regulatorne kancelarije za energetiku, a koju je potpisao g. Arsrim Janova, vd predsedavajući Odbora, vidi: https://www.ero-ks.org/zrre/sites/default/files/Publikimet/Vendimet/V_1267_2020_0.pdf, a za licencu vidi: https://www.ero-ks.org/zrre/sites/default/files/Publikimet/Vendimet/Licence%20per%20Prodhim%20te%20Energije%20Elektrike%20-%20Hidroenergi%20Sh_P_K_2.pdf

58. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2708>

59. Vidi: <https://prishtinainsight.com/the-fight-for-kosovos-vanishing-rivers-mag/>

60. Vidi: <https://kallxo.com/gjate/hulumtim/vjetersohet-lenda-ndaj-kompanise-qe-planifikon-te-investoje-miliona-ne-hidrocentrale/>

KOSID je 29. oktobra 2020. elektronskom poštom zatražio komentar RKE u vezi sa ovim prekršajima, ali nije primio nikakav komentar do dana objavljivanja ove publikacije.

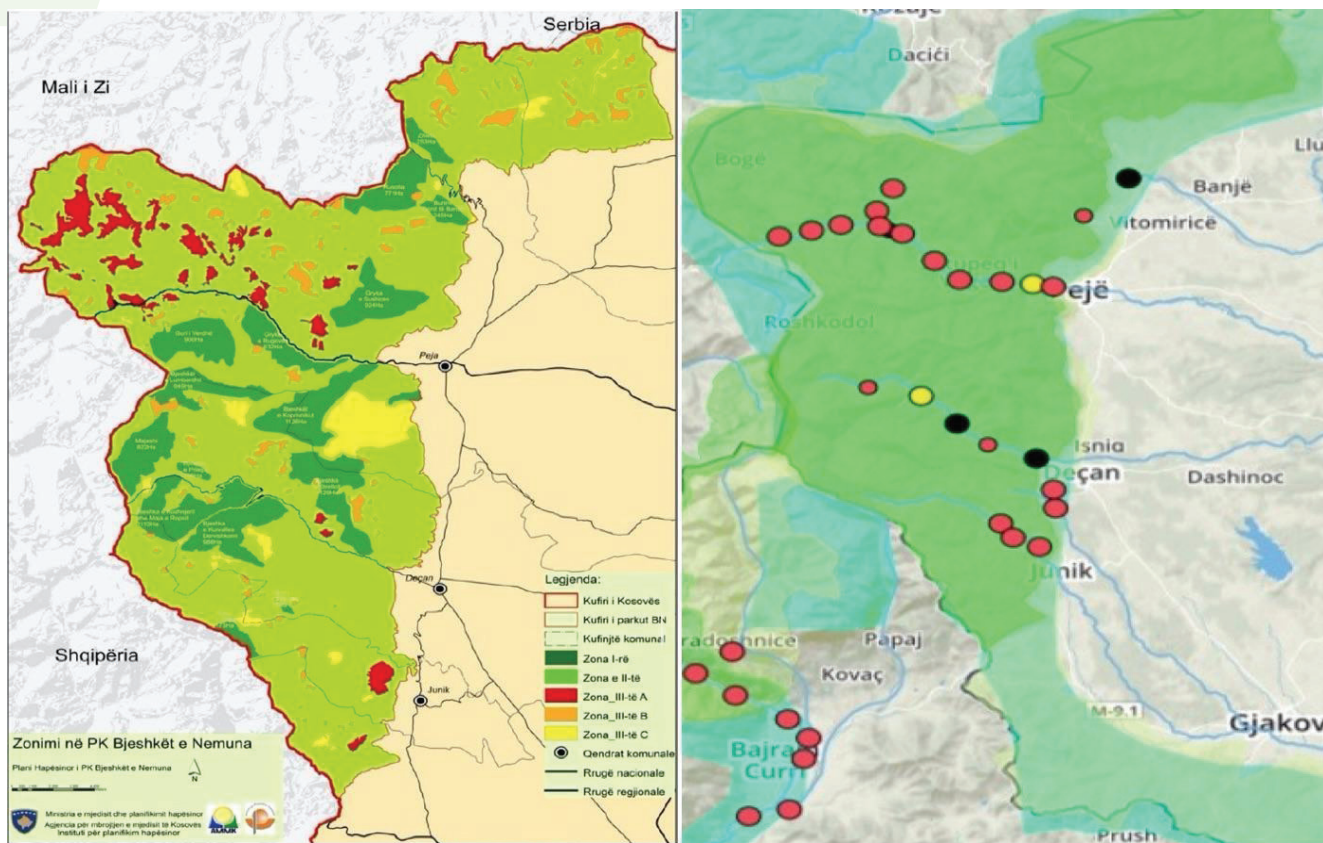

Situacija sa rekom Bisticom nakon otpočinjanja radova na izgradnji HE 2018 ♥ Atdhe Mulla

„Za mene je ovo najveća tragedija zločina nad prirodom na Kosovu“

Shpresa Loshaj, NVO „Pishtarët“ (Buktinja) u Dečanima⁶¹

61. Vidi: <https://kallxo.com/lajm/gropa-ne-vend-te-rezervuarit-te-ujit-decanasit-denoncojne-kompanine-qe-ndertoi-hidrocentralet/>

Harta 1. Parku Kombëtar Bjeshkët e Nemuna – Zonimi (Burimi: MMPH, 2018). Harta 2. Parku Kombëtar Bjeshkët e Nemuna – Hidrocentralet ekzistuese (zezë) dhe ato në planifikim (kuqe)/ndërtim (verdhë), (Burimi: Riverwatch, 2018).

⇒ Najzapaženiji slučajevi nepoštovanja zakonskih odredaba radovima PO prilikom izgradnje 3 HE u dečanskoj klisuri od strane istog PO slede:

► **Procena uticaja na životnu sredinu „KelKos Energy” doo.**⁶² - Nakon procene nalaza u studiji o PUŽS za HE izgrađene duž reče Dečanske Bistrice, nađen je niz zakonskih prekršaja. Stanovnici se žale da data studija ne predstavlja stvarne uslove i okolnosti u vezi sa stanjem vodnih i ekoloških resursa, već samo iste opise prilagođava zahtevima i interesima PO-a. KOSID-ova analiza identifikovala je sledeće primedbe u vezi sa ovim PUŽS-om koje slede:

1. Studija o PUŽS „Kelkos Energy” doo u svom sadržaju uopšte ne uključuje intervenciju izgradnje HE u zaštićenoj zoni Nacionalnog parka „Prokletije“, postavljanje brana za vodosnabdevanje / akumuliranje voda za ove HE (Pogledajte mapu Riverwatch, 2018), time teško kršeći Zakon br. 04 / L-086 o Nacionalnom parku „Prokletije”;⁶³

2. Izgradnja HE u Specijalnoj zaštićenoj zoni Manastira Dečani u **suprotnosti je sa članom 5 Zakona br. 03/L-039 o Specijalnim zaštićenim zonama**, citat „Svaka nova aktivnost u sledećim poljima će biti zabranjena kao što su iskopavanje i eksploatacija mineralnih izvora i izgradnja brana, elektrana itd.”⁶⁴

62. Studija o proceni uticaja na životnu sredinu za KelKos Energy doo., koju je sastavio stručnjak ovlašćen za PUŽS g.George Berger, Kompanija: Charted Engineering Consultant Tschernutter, adresa: 9500 Villach, u Austriji, Mart 2011, kao i inženjerski ugovarač angažovan za Studiju o PUŽS-u: Kelag-Kärntner Elektrizitäts-AG, adresa: Arnulfplatz 2, 9020 Klagenfurt, Austrija;

63. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2865>

64. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2529>

3. Sklapanje Sporazuma o saradnji između Manastira Dečani⁶⁵ i PO KelKos Energy, u suprotnosti je za Zakonom br. 03/L-039 o Specijalnim zaštićenim zonama, imajući u vidu da isti tu mogućnost ne predviđa.

4. U sastavljanju ove studije ni na jednom mestu se ne pominje uključenost / neuključenost lokalnog stanovništva. U tom smeru je jasno da manastir Dečani ne zastupa sve stanovnike okolnih područja koji su pogođeni radovima HE u regionu.

5. Studija PUŽS-a ni na jednom mestu ne razmatra uključivanje opštine Dečani koja poseduje teritorijalne nadležnosti u tom regionu.

6. Ova studija nije predvidela nikakav kombinovani uticaj na životnu sredinu drugim postojećim projektima ili onima koji će se graditi u budućnosti.⁶⁶

7. Opis lošeg stanja puteva ili prirode u delovima koji okružuju HE koja se gradi, prema studiji PUŽS-a, ne bi trebalo da favorizuje jednog PO-a i da mu omogući izgradnju HE, navodima da će opraviti puteve za potrebe HE, i istovremeno doneti korist opštini uređivanjem i asfaltiranjem puteva. Ovo je odgovornost komunalnih preduzeća i ne bi trebalo favorizovati PO davanjem visoke ocene u vezi sa izgradnjom HE, jer isti PO može da asfaltira puteve, ali nanosi drugu nepopravljivu štetu životnoj sredini. Studija je napisana u duhu koji favorizuje samo PO za izgradnju HE, a ne i opis stvarnog stanja.

8. PUŽS HE koju gradi Kelkos predviđa izgradnju rezervoara za vodu, koji bi nastavio da postoji kao veštačko jezero, međutim isti uopšte nije izgrađen.⁶⁷

9. Ova studija ne uključuje nikakve procene ekološke osetljivosti geografskih područja na koja projekat može da utiče u smislu količine, kvaliteta i regenerativnog kapaciteta prirodnih resursa u tom području, uticajima na stanovništvo, a posebno se uopšte ne govori o činjenici kako će izgradnja HE uticati na živa bića u vodi i ribolov.⁶⁸

10. Studija o PUŽS-u ne sadrži detaljan opis potencijalnih i značajnih uticaja predloženog projekta na životnu sredinu kao što su: direktni uticaji i svi indirektni, sekundarni, kumulativni, kratkoročni, srednjoročni i dugoročni, trajni i privremeni uticaji.⁶⁹

11. Studija je u tački 1.3.5. predvidela da se postupak licenciranja vrši putem koncesije, dok se u praksi postupak sprovodi običnom licencom RKE, koja nije predmet javnog konkursa.

- **HE Dečani** (9.8 MW) - jedna od HE izgrađena unutar **Zaštićene zone** shodno članu 8 Zakona br. 03/L-233 o zaštiti prirode, kao i Zakona br. 04/L- 086 o Nacionalnom parku „Prokletije”. Štaviše, „Nacionalni park je prostrano, pretežno neizmijenjeno područje kopna i/ili voda izuzetnim i višestrukih prirodnih vrednosti, obuhvaća jedan ili više sačuvanih ili neznatno izmenjenih ekoloških sistema, a prvenstveno je namenjen očuvanju izvornih prirodnih vrednosti.”⁷⁰ Ovim radnjama, **prekršen je član 11, stav 4, Zakona o zaštiti prirode**, citat **„U nacionalnom parku je zabranjeno privredno korišćenje prirodnih dobara.”**

65. Koji je zastupao g. vladika Teodosije, sklopljen dana 9. juna 2010. i KelKos Energy doo., koga zastupa direktor g. Georg Woeber;

66. Traženo Prilogom 3 Zakona br. 3/L-214 o proceni uticaja na životnu sredinu, vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2708>

67. Studija o PUŽS-u opisala je izgradnju veštačkog jezera, ali isti uopšte nije izgrađen. To su potvrdili i lokalni stanovnici, u izjavi za medije, Vidi: <https://kallxo.com/lajm/gropa-ne-vend-te-rezervuarit-te-ujit-decanasit-dennoncojne-kompanine-qe-ndertoi-hidrocentralet/>

68. Traženo Prilogom 3 Zakona br. 03/L-214 o proceni uticaja na životnu sredinu, vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2708>

69. Vidi član 15 Zakona br. 03/L-214 o proceni uticaja na životnu sredinu, vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2708>

70. Vidi član 11, stav 1 Zakona br. 03/L-233 o zaštiti prirode;

Drugo pravno pitanje je činjenica da je PO-u dana **14.10.2019. izdata privremena licenca br. ZRRE/Li_49/16 za proizvodnju električne energije iz OIE** na period od 12 meseci⁷¹, tako da je PO dobio licencu a da prethodno nije obezbedio ekološku dozvolu, omogućujući mu da u međuvremenu dobije ekološku dozvolu prema stavu 8 obrazloženja Odluke, citiramo „**pod uslovom** da preduzeće dostavi Regulatoru **integrisanu ekološku dozvolu**, u roku od dvanaest (12) meseci od dana izdavanja ove odluke”. Dakle, PO nije posedovao i podneo RKE ekološku dozvolu prilikom podnošenja zahteva za dobijanje licence za proizvodnju energije.

U ovom slučaju, RKE je omogućio PO da u međuvremenu obezbedi ekološku dozvolu. Ovo se ne može tolerisati i predstavlja povredu člana **31 Zakona br. 03/L-214 o proceni uticaja na životnu sredinu**, koji glasi „*Puštanje u rad izgradjenog objekta ili postrojenja i opreme koja su bila predmet procene uticaja životne sredine, ne može se vršiti bez pribavljanja dozvole za sredinu.*”⁷²

Ovime je povređen i član 30, stav 1, tačka 3 i stav 2, tačka 3 Zakona br. 05/L-84 o Energetskom regulatoru, citat „*Licenca se izdaje samo energetskim preduzećima koja pruže dokaze da energetska postrojenja koja se koriste za obavljanje delatnosti ispunjavaju uslove za zaštitu zdravlja, sigurnosti i životne sredine,*” kao i „*kriterijumi za izdavanje licence se nadovezuju do odgovarajuće mere, koja je relevantna za zaštitu životne sredine*”

Stoga, kada govorimo o ovim uslovima RKE ne može zanemariti zakonske odredbe i davati licencu PO pod uslovom da PO „u međuvremenu», „kad god» obezbedi ekološku dozvolu, i dostavi istu RKE. Da je to zaista slučaj, precizira član 30, stav 3 Zakona o Energetskom regulatoru, citat „**Licence mogu sadržati one uslove koje regulator smatra neophodnim za delatnosti koja će se obavljati, i mogu obuhvatiti uslove... a ovde se govori o drugim pitanjima, ne ekološkoj dozvoli.**”

Ovim postupkom, takođe je prekršen član 9, Pravilnika za licenciranje elektroenergetskih aktivnosti, 2017 citat „*Podnosilac zahteva za izdavanje licence za proizvodnju električne energije, proizvodnju toplotne energije ili suproizvodnju električne energije i toplotne energije, Regulatoru dostavlja sledeću dokumentaciju/dokaze: **ekološka dozvola izdata od strane nadležne institucije** (gde je primenjivo); tokom perioda podnošenja zahteva, dovoljna je ekološka saglasnost;*”.

- **HE Bistrica II** (6.2 MW) sem istih prekršaja opisanih u delu koji govori o HE Dečani, situaciju u ovom slučaju otežava činjenica da je ovaj HE isključen⁷³, pošto PO nije imao sporazum sa KOSTT-om.⁷⁴ Sem toga, ovaj HE je nezakonito dobio od RKE **privremenu licencu br. ZRRE/Li_64/18 za proizvodnju električne energije iz OIE**, na period od 12 meseci⁷⁵.

U redovnom postupku bi HE Bistrica II prvo trebalo da obezbedi dozvolu za priključak od KOSTT-a, koju bi trebalo da priloži dokumentaciji zahteva, nakon čega bi RKE trebalo da razmotri predmet u smislu njegovog odobravanja.

Dakle, RKE je omogućio PO da u međuvremenu obezbedi ekološku dozvolu. Ovo se ne može tolerisati i predstavlja povredu člana **31 Zakona br 03/L-214 o proceni uticaja na životnu sredinu**, koji glasi

71. Odluka br. V_1184_2019, od dana 14. oktobra 2019, koju je izdao Odbor Regulatorne kancelarije za energetiku, u sastavu: 1. Arsim Janova, vd predsedavajući, 2. Besim Sejfić, član, 3. Selman Hoti, član, 4. Izet Rushiti, član, vidi: https://ero-kos.org/2019/Vendimet/V_1184_2019.pdf

72. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2708>

73. Vidi: <https://kallxo.com/lajm/zrre-licencon-operimin-e-tri-hidrocentraleve-ne-decan-njeri-licencohe-edhe-pse-eshte-i-shkycur/>

74. Vidi: <https://kallxo.com/gjate/analize/zrre-vendos-ta-shkyce-nga-rrjeti-hidrocentralin-lumbardhi-ii/?fbclid=IwAR0T3c6Bb8HaPelIKAP-MXP-NKiOG4pNvYygfqXBe2bXqOIgUxggSoSVvAI>

75. Odluka br. V_1182_2019, od dana 14. oktobra 2019, koju je izdao Odbor Regulatorne kancelarije za energetiku, u sastavu: 1. Arsim Janova, vd predsedavajući, 2. Besim Sejfić, član, 3. Selman Hoti, član, 4. Izet Rushiti, član, vidi: https://ero-kos.org/2019/Vendimet/V_1182_2019.pdf

„Puštanje u rad izgradjenog objekta ili postrojenja i opreme koja su bila predmet procene uticaja životne sredine, ne može se vršiti bez pribavljanja dozvole za sredinu.”⁷⁶

Ovom prilikom su prekršeni opšti kriterijumi za licenciranje PO shodno **članu 30 Zakona br. 05/L-84 o Energetskom regulatoru**, kao i posebni kriterijumi prijavljivanja za proizvodnu licencu **Član 9 Pravilnika za licenciranje elektroenergetskih aktivnosti, 2017.**

- **HE Belaje** (8.06MW) - isti zakonski prekršaji, kao i u slučaju HE Dečani, privremenim licenciranjem istog **privremenom licencom br. ZRRE/Li_50/16 za proizvodnju električne energije iz OIE**, na period od 12 meseci⁷⁷. Sve ove nepravilnosti i zakonski prekršaji nakon toga dovode do lančane povrede nekolicine drugih zakona, koji utiču direktno na prava građana/stanovnika, zaštitu prirode i životne sredine, buka, šume, vazduh, otpad, građevina itd.

KOSID je dana 27. oktobra 2020. godine stupio u kontakt sa kompanijom KELKOS kako bi zatražio njihove komentare u vezi sa ovim povredama, ali do dana objavljivanja ove publikacije KELKOS nije dostavio nikakav komentar.

⁷⁶. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2708>

⁷⁷. Odluka br. V_1183_2019, od dana 14. oktobra 2019, koju je izdao Odbor Regulatorne kancelarije za energetiku, u sastavu: 1. Arsim Janova, vd predsedavajući, 2. Besim Sejfić, član, 3. Selman Hoti, član, 4. Izet Rushiti, član, vidi: https://ero-kos.org/2019/Vendimet/V_1183_2019.pdf

III. PRAVA ZAJEDNICA NA ZAJEDNIČKO ODLUČIVANJE O IZGRADNJI HIDROELEKTRANA NA KOSOVU

Učešće zajednice u donošenju zajedničkih odluka o dozvoljavanju izgradnje hidroelektrana na Kosovu predviđeno je u gotovo svim fazama izdavanja dokumentacije podnosiocima zahteva za dozvoljavanje gradnje HE. Direktno učešće i poštovanje mišljenja i stava zajednice u regionima, oblastima i opštinama u kojima se planira izgradnja hidroelektrana trebalo bi da izgleda ovako:

- 1. STUDIJA O PUŽS⁷⁸** - Glavni zaključci i preporuke, uključeni u Studiju o PUŽS-u za izdavanje ekološke saglasnosti, predmet su **javne debate**.
- 2. SAGLASNOST SA GRAĐEVINSKIM USLOVIMA⁷⁹** - Nadležni organ / Ministarstvo predviđa uslove za izgradnju objekata III kategorije u roku od trideset (30) dana. U roku od sedam (7) dana od dana prijema potpunog zahteva za građevinske uslove, nadležan organ u koordinaciji sa podnosiocem zahteva postavlja **javno obaveštenje**.
- 3. EKOLOŠKA SAGLASNOST⁸⁰** - Rezultati javnih konsultacija i informacije prikupljene u studiji o proceni uticaja na životnu sredinu moraju se uzeti u obzir prilikom donošenja odluke o ekološkoj saglasnosti.
- 4. VODNA SAGLASNOST⁸¹** - Javnosti je omogućeno pravo da učestvuje u postupcima za davanje vodne saglasnosti za objekte ili aktivnostima koje se sprovode u komercijalne svrhe putem **javnog obaveštenja**.
- 5. GRAĐEVINSKE DOZVOLE⁸²** - **Nadležan organ/Ministarstvo** predviđa građevinske uslove za objekte III kategorije - u roku od trideset (45) dana i izdaje građevinsku dozvolu. Nadležan organ (Ministarstvo / opština) nakon procene dokumentacije podnosioca zahteva za izdavanje građevinske dozvole **odlučuje da li će biti potrebno sazvati sastanak interesnih strana**.
- 6. VODNA DOZVOLA⁸³** - Postupci za uključivanje interesnih strana u odlučivanje o izdavanju vodne dozvole isti su kao i postupci za izdavanje vodne saglasnosti.
- 7. EKOLOŠKA DOZVOLA⁸⁴** - nije predviđeno uključivanje javnih konsultacija, prilikom izdavanja ekoloških dozvola podnosiocima zahteva. Međutim, uključivanje javnih konsultacija predviđeno je prilikom izdavanja ekološke saglasnosti, kao i procena studije o PUŽS-u, kada su uključene javne konsultacije / debate.

78. Vidi članove 20 i 21 Zakona br. 03/1-214 o proceni uticaja na životnu sredinu;

79. Vidi: Član 3, stav 1. tačka 15, član 17, stav 1. tačka 1, član 18, kao i Prilog 1, stav 1. tačka 6 Zakona br. 04/L – 110 o gradnji, kao i član 12 Administrativnog uputstva MŽSPP-a br. 01/2019 o utvrđivanju postupaka za pripremu i razmatranje zahteva za građevinske uslove, građevinske dozvole i dozvole za rušenje za objekte III kategorije;

80. Vidi: članove 20 i 21 Zakona br. 03/1-214 o proceni uticaja na životnu sredinu;

81. Vidi: Član 4, stav 1, tačka 32, član 71, stav 1, tačka 2 Zakona br. 04/1-147 o vodama Kosova kao i član 25 Administrativnog uputstva MŽSPP br. 03/2018 o postupcima izdavanja vodnih dozvola;

82. Član 3, stav 1. tačka 17, član 17, stav 1. tačka 2., član 21 i Prilog 1, stav 1. tačka 6 Zakona br. 04/L – 110 o gradnji, kao i član 14 -18 Administrativnog uputstva MŽSPP-a br. 01/2019 o utvrđivanju postupaka za pripremu i razmatranje zahteva za građevinske uslove, građevinske dozvole i dozvole za rušenje za objekte III kategorije;

83. Vidi: Član 4, stav 1, tačka 12, član 72, stav 1 Zakona br. 04/1-147 o vodama Kosova kao i član 25 Administrativnog uputstva MŽSPP br. 03/2018 o postupcima izdavanja vodnih dozvola;

84. Vidi članove 20 i 21 Zakona br. 03/L-214 o proceni uticaja na životnu sredinu;

8. LICENCA ZA PROIZVODNJU ELEKTRIČNE ENERGIJE⁸⁵- Licence izdate za proizvodnju električne energije za HE snage veće od 5 MW, uključujući privremene i stalne licence, podležu **javnim konsultacijama**. U ovom slučaju, RKE obavezuje PO, koji je podneo zahtev za dobijanje licence, da objavi obaveštenje o zahtevu za dobijanje licence u dva dnevna lista sa velikim tiražem na Kosovu. U roku od 8 dana od datuma objavljivanja, interesne strane imaju pravo da podnesu prigovor na izdavanje licence i da ove prigovore upute RKE-u. RKE bi trebalo da uzme u obzir ove prigovore i da na njih odgovori kada odlučuje da li će licencu izdati ili će je odbiti.

U rezimeu, sve javne konsultacije prilikom odlučivanja u slučaju izdavanja potrebnih dokumenata PO, moraju se obaviti u skladu sa Zakonom br. 03 / L-040 o lokalnoj samoupravi,⁸⁶ kao i Administrativnim uputstvom (MLU) br. 06/2018 o minimalnim standardima javnih konsultacija u opštinama.⁸⁷

85. Član 6 Pravilnika za licenciranje energetske aktivnosti na Kosovu, član 3, stav 1. Vidi: http://ero-ks.org/2017/Rregullat/2017.01.17_RREGULLAT%20PER%20LICENCIMIN%20E%20AKTIVITETEVE%20TE%20ENERGJISE%20NE%20KOSOVE.pdf

86. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18425>

87. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18425>

IV. OSTVARIVANJE ZAKONSKIH PRAVA ZAJEDNICE NA ZAŠTITU NJIHOVIH PRAVA I ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE

Pravni okvir na snazi u Republici Kosovo, omogućava ostvarivanje prava zajednice i zaštitu životne sredine pravnim lekovima, u svakoj instituciji i u svakoj fazi izgradnje HE, i to na sledeći način:

⇒ **ZAHTEV ZA PRISTUP JAVNIM DOKUMENTIMA** - svako ima pravo na pristup javnim dokumentima koje su izdale javne institucije Kosova. Strane zainteresovane da imaju u svom posedu javne dokumente koji utiču na njihove određene interese i zaštitu njihovih prava, mogu to učiniti podnošenjem zahteva za pristup javnim dokumentima u skladu sa Zakonom br 06/L-081 o pristupu javnim dokumentima⁸⁸.

⇒ **VRSTA ŽALBE / TUŽBE** - stranke nezadovoljne odlukama / pravnim aktima javnih institucija mogu podneti svoje žalbe / zahteve putem pojedinačne ili zajedničke žalbe / tužbe. Lice može biti fizičko ili pravno, ili oba. Ovo važi na sve faze i na svaku instituciju.

⇒ **PRIGOVOR NA UPRAVNE AKTE JAVNIH INSTITUCIJA** - svaka strana / strane, čija su prava povređena ili je povređen državni interes, mogu iskoristiti pravne lekove u javnim institucijama protiv upravnih akata (saglasnost sa građevinskim uslovima, vodna saglasnost, ekološka saglasnost, studija o PUŽS, vodne dozvole, ekološke dozvole, potvrda o upotrebi, privremena / stalna licenca za proizvodnju električne energije itd.), kao i kroz sudske postupke, i to na sledeći način:

I. ŽALBENA KOMISIJA U JAVNIM INSTITUCIJAMA - podnošenjem **žalbe Žalbenoj komisiji** institucije koja je izdala pravni akt na koji se izjavljuje žalba. Prema zakonskom okviru javnih institucija, svaka institucija ima svoju komisiju za žalbe. Po dobijanju nezadovoljavajućeg odgovora/odluke na žalbe strana, žalioци imaju ponovo pravo da izjave **drugu žalbu, na drugom stepenu, Žalbenoj komisiji** pri instituciji koja je izdala osporeni dokument / rešenje, što je ujedno i poslednja mogućnost upotrebe pravnih lekova u javnim institucijama (ovo ne uključuje / podrazumeva iscrpljivanje daljih mogućnosti za žalbu / tužbu u sudskom postupku).

II. SUDSKI POSTUPAK - Stranke nezadovoljne odlukom drugog stepena Žalbene komisije po žalbama stranaka, od dana prijema odluke / konačnog odgovora javne institucije koja je odlučila o prvoj / drugoj žalbi, prema Zakonu br. 03/L-202 o upravnim sporovima⁸⁹ moraju podneti upravnu žalbu/ tužbu na pobijenu odluku **Osnovnom sudu u Prištini - Odeljenje za upravne poslove**, kao jedini sud koji deluje na celoj teritoriji Kosova.

U slučajevima kada žalioци ne dobiju nikakav odgovor institucije o žalbi, stranke sudu mogu podneti žalbu/tužbu na administrativnu tišinu institucije.⁹⁰ Međutim, ako stranke nisu iskoristile pravne lekove (žalbe u prvom i drugom stepenu) pred javnim institucijama u zakonskim rokovima, ne mogu se obratiti ovom sudu. Sa druge strane, ovaj postupak se sprovodi u skladu sa Zakonom br. 05/L -031 o opštem upravnom postupku.⁹¹

88. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=20505>

89. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2707>

90. Vidi: Član 127 Zakona br. 05/L -031 o opštem upravnom postupku.

91. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=12559>

⇒ **ZAHTEV ZA NAKNADU PRIČINJENE ŠTETE** - u skladu sa Zakonom br. 04/L-077 o obligacionim odnosima⁹², stranke koje su pretrpele štetu, mogu podneti **Zahtev za nadoknadu pričinjene štete / obligacionu tužbu**⁹³ pri **Osnovnom sudu za/u opštini u kojoj je šteta pričinjena**⁹⁴ u skladu sa propisima na snazi⁹⁵ Ceo sudski postupak o ovom pitanju vodi se u skladu sa Zakonom br. 03/L-006 o parničnom postupku⁹⁶. Tužbu za naknadu štete može podneti oštećena strana, u kojoj tuži svako fizičko / pravno lice koje joj je po njenim navodima pričinilo štetu, uključujući ulagače HE i javne institucije koje su omogućile da do toga dođe institucionalnim postupcima, izdavanjem potrebne dokumentacije ulagačima u HE.

⇒ **PRIJAVLJIVANJE ŠTETE, ZAGAĐENJA, DEGRADIRANJA ILI UNIŠTAVANJA VODA I ŽIVOTNE SREDINE** - Svaka osoba koja stekne saznanja o narušavanju životne sredine, mora odmah **OBAVESTITI Inspektorat za zaštitu životne sredine / Ministarstvo privrede i životne sredine** ili drugi odgovoran organ, uključujući lokalne organe. Takođe, policija i ovlašćeni javni službenici, koji tokom obavljanja službene dužnosti dobiju informacije o narušavanju životne sredine, moraju obavestiti pomenuta tela.⁹⁷ Svako ko zagađuje, degradira ili uništava vazduh, vodu ili zemljište ili prekomerno iskorišćava prirodne resurse, i uništava životnu sredinu u celini ili koristi prirodne resurse mimo zakonskih ovlašćenja javnih institucija države (bez saglasnosti, dozvole, ovlašćenja, licence itd.), uključujući slučajeve mešanja fizičkih / pravnih lica u upotrebu prirodnih resursa bez javnih ovlašćenja, čini krivično delo prema Zakoniku br. 06/L-074 - Krivični zakonik Republike Kosovo⁹⁸. U tom smeru, lica ili javni organi mogu podneti **KRIVIČNU PRIJAVU**⁹⁹ prema Zakoniku br. L-123 o krivičnom postupku¹⁰⁰ za izvršenje krivičnog dela zagađenja, degradacije ili uništavanja vazduha, vode ili zemljišta ili prekomerne upotrebe prirodnih resursa kao i PO-u usled neposedovanja državnih ovlašćenja / dozvola, kao i krivične prijave protiv službenika javnih institucija koji su izdali pravne akte koji nisu u skladu sa važećim zakonom¹⁰¹

92. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2828>

93. Vidi: Član 357 Zakona br. 04/L-077 o obligacionim odnosima, vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2828>

94. Organizacija osnovnih sudova na Kosovu prema njihovoj mesnoj nadležnosti, prema Zakonu br. 06/L0054 o sudovima, vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18302>, sledi:

1. **Osnovni sud u Prištini** sa sedištem u Prištini deluje na području opština Priština, Kosovo Polje, Obilić, Lipljan, Podujevo, Glogovac i Gračanica;

2. **Osnovni sud u Gnjilanu** sa sedištem u Gnjilanu deluje na teritoriji opština Gnjilane, Kamenica, Novo Brdo, Ranilug, Parteš, Vitina, Klokot i Vrbovac;

3. **Osnovni sud u Prizrenu** sa sedištem u Prizrenu deluje na području opština Prizren, Dragaš, Suva Reka i Mamuša;

4. **Osnovni sud u Đakovici** sa sedištem u Đakovici deluje na području opština Đakovica, Mališevo i Orahovac;

5. **Osnovni sud u Peći** sa sedištem u Peći deluje na području opština Peć, Dečani, Junik, Istok i Klina;

6. **Osnovni sud u Uroševcu** sa sedištem u Uroševcu, deluje na području opština Uroševac, Kačanik, Štimlje, Štrpce i Elez Han;

7. **Osnovni sud u Mitrovici** sa sedištem u Mitrovici deluje na području opština Južna Mitrovica i Severna Mitrovica, Leposavić, Zubin Potok, Zvečan, Srbica i Vučitrn.

95. Vidi: Članovi 1356-372 Zakona br. 04/L-077 o obligacionim odnosima;

96. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2583>

97. Vidi: Član 39 Zakona br. 03/L-025 o zaštiti životne sredine;

98. Vidi: Član 338 - Zagađenje, degradacija ili uništenje životne sredine, Glava XXVII - Krivična dela protiv životne sredine, životinja, biljaka i kulturnih objekata Zakonika br. 06/L-074 - Krivični zakonik Republike Kosovo.

99. Član 78-80 Zakonika br. 04/L-123 o krivičnom postupku

100. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2861>

101. Član 414 i 416 Zakonika br. 06/L-074 - Krivični zakonik Republike Kosovo.

V. PRAVNI OKVIR O HIDROELEKTRANAMA NA KOSOVU

a) *Ustav Republike Kosovo*

U Republici Kosovo prirodna bogatstva kao što su voda, mineralna bogatstva i ostala prirodna bogatstva kao što su zemljište, šume, biljni i životinjski svet, i ostala dobra prirode uživaju posebnu zaštitu, **Ustavom Republike Kosovo**¹⁰² i odnosnim propisima na snazi.

Takođe, stanovnici Republike Kosovo u skladu sa razumnim uslovima propisanim zakonodavstvom dotične oblasti, mogu uživati u prirodnim resursima Republike Kosovo, ali ne mogu kršiti obaveze koje proizilaze iz međunarodnih sporazuma o ekonomskoj saradnji.¹⁰³

b) *Međunarodni sporazumi*

Republika Kosovo je potpisnica **Ugovora o osnivanju energetske zajednice**¹⁰⁴, koji je na snazi od 1. jula 2006. i obavezuje Republiku Kosovo da primenjuje važne delove odnosnih propisa EU (acquis) u odnosim oblastima, u celosti.

Takođe, Republika Kosovo i Evropska unija su potpisali **Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Kosova, sa jedne strane i Evropske unije i Evropske zajednice za atomsku energiju, sa druge**¹⁰⁵, koji je na snazi od 1. aprila 2016. Detaljnije, član 114 - **Energija**, član 115 - **Životna sredina**, član 116 - **Klimatske promene**, član 117 - **Civilna zaštita**, član 120 - **Javna uprava**, svi oni propisuju da će strane ostvarivati i ojačati svoju saradnju u oblasti **energije** u skladu sa načelima tržišne privrede i Ugovora o osnivanju energetske zajednice, na polju životne sredine i početi sa poboljšanjem stanja **životne sredine**, zarad održivog razvoja na Kosovu, na polju **kvaliteta vazduha i vode, i zaštite prirode**.¹⁰⁶

c) *Strateška dokumenta javnih institucija Republike Kosovo*

U funkciji sprovođenja SSP-a, Vlada Republike Kosovo usvojila je **Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju 2020-2024**¹⁰⁷. Sa druge strane, na snazi su **Energetska strategija Republike Kosovo 2017-2036**¹⁰⁸ i **Državna strategija voda na Kosovu 2017-2036**,¹⁰⁹.

102. *Vidi* član 122 - Korišćenje prirodnih izvora i bogatstava, stav 1 Ustava Republike Kosovo ;

103. *Ibid* 97, stav 1 i 2;

104. Ugovor o osnivanju energetske zajednice, oktobar 2005, [vidi: https://mzhe-ks.net/repository/docs/traktati_per_komunitetin_e_energijise.pdf](https://mzhe-ks.net/repository/docs/traktati_per_komunitetin_e_energijise.pdf)

105. Zakon br. 05/L -069 o ratifikaciji Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Republike Kosovo, s jedne strane, i Evropske unije i Evropske zajednice za atomsku energiju, s druge strane, [vidi: https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=11239](https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=11239)

106. *Ibid* 6, SSP, Naslov VIII - Politike saradnje;

107. Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (NPSSSP) 2020 – 2024, [vidi: https://www.mei-ks.net/repository/docs/1%20PKZMSA%202020-2024%20Final%20\[miratuar%20nga%20Qeveria\].pdf](https://www.mei-ks.net/repository/docs/1%20PKZMSA%202020-2024%20Final%20[miratuar%20nga%20Qeveria].pdf)

108. Energetska strategija u Republici Kosovo za period od 2017-2026, mart 2017, Nacionalni akcioni plan za obnovljive izvore energije, str. 16, [vidi: https://mzhe-ks.net/repository/docs/Strategjia_e_energijise_2017-26_-pdf](https://mzhe-ks.net/repository/docs/Strategjia_e_energijise_2017-26_-pdf)

109. Državna strategija voda na Kosovu 2017-2036, [vidi: http://knmu.kryeministri-ks.net/repository/docs/Strategjia_Shtetore_e_Ujrave_shqip.pdf](http://knmu.kryeministri-ks.net/repository/docs/Strategjia_Shtetore_e_Ujrave_shqip.pdf)

d) Zakoni

Skup zakona koji uređuju delokrug izgradnje hidro energije / hidroelektrana, uključujući oblast životne sredine i obezbeđivanje održivog razvoja na Kosovu, sastoji se od niza zakona, kao što su:

- Zakon br. 05/L-081 o energiji;¹¹⁰
- Zakon br. 05/L-084 o Energetskom regulatoru;¹¹¹
- Zakon br. 05/L-085 o električnoj energiji;¹¹²
- Zakon br. 04/L-079 o energetske efikasnosti;¹¹³
- Zakon br. 04/L-147 o vodama Kosova;¹¹⁴
- Zakon br. 03/L-233 o zaštiti prirode;¹¹⁵
- Zakon br. 03/L-025 o zaštiti životne sredine;¹¹⁶
- Zakon br. 03/L-214 o proceni uticaja na životnu sredinu;¹¹⁷
- Zakon br. 03/L-043 o sprečavanju i integrisanoj kontroli zagađenja;¹¹⁸
- Zakon br. 04/L-110 o gradnji;¹¹⁹
- Zakon o javno-privatnom partnerstvu;¹²⁰
- Zakon br. 04/L-042 o javnim nabavkama u Republici Kosovo i amandmani na isti;¹²¹
- Zakon br. 02/L-26 o poljoprivrednom zemljištu¹²²
- Zakon br. 06/L-092 o dodeli na korišćenje i razmeni nepokretnosti opštine;¹²³
- Zakon br. 04/L-060 o otpadu;¹²⁴
- Zakon br. 2003/3 o šumama Kosova;¹²⁵
- Zakon br. 2004/29 o izmenama i dopunama Zakona br. 2003/3 o šumama Kosova;¹²⁶

110. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=12689>

111. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=12694>

112. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=12744>

113. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18216>

114. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8659>

115. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2716>

116. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2631>

117. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2708>

118. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2635>

119. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2833>

120. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2784>

121. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2772>

122. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2804>

123. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18917>

124. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2829>

125. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3247>

126. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3247>

- Zakon br. 03/L-039 o Specijalnim zaštićenim zonama¹²⁷
- Zakon br. 04/L- 086 o Nacionalnom parku „Prokletije”.¹²⁸
- Zakon br. 04/L- 087 o Nacionalnom parku „Šara”.¹²⁹

e) Podzakonski akti

- Uredba VRK- br. 11/2014 o radu Međuministarskog saveta za vode;¹³⁰
- Pravilnik br. 03 ./2014 o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u Kosovskoj agenciji za zaštitu životne sredine¹³¹
- Uredba MŽSPP br. 221/2013 o unutrašnjem redu u nacionalnim parkovima;¹³²
- Administrativno uputstvo MŽSPP br. 07/2017 o ekološkim dozvolama;¹³³
- Administrativno uputstvo MŽSPP br. 03/2018 o postupcima izdavanja vodnih dozvola;¹³⁴
- Administrativno uputstvo br. 01/2019 o utvrđivanju postupaka za pripremu i razmatranje zahteva za građevinske uslove, građevinske dozvole i dozvole za rušenje objekata III kategorije¹³⁵
- Administrativno uputstvo MŽSPP br. 05/2016 o uređivanju statusa vodne imovine;¹³⁶
- Administrativno uputstvo MŽSPP br. 05/2017 o inspeksijskom nadzoru i postupku izdavanja potvrde o upotrebi¹³⁷
- Administrativno uputstvo MŽSPP br. 08/2012 o utvrđivanju dokumentacije uz zahtev za izdavanje ekološke saglasnosti, prema vrsti i prirodi proizvoda¹³⁸
- Administrativno uputstvo MŽSPP br. 16/2015 o informisanju, učešću javnosti i interesnih strana u postupcima procene uticaja na životnu sredinu¹³⁹
- Administrativno uputstvo MER br. 06/2017 o promovisanju korišćenja energije iz obnovljivih izvora;¹⁴⁰
- Administrativno uputstvo MER br. 05/2017 o ciljevima obnovljivih izvora energije.¹⁴¹

127. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2529>

128. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2865>

129. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2866>

130. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=10372>

131. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=9916>

132. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8930>

133. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=14821>

134. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=17824>

135. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=21118>

136. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=13027>

137. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=14820>

138. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8174>

139. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=11676>

140. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=14964>

141. Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=14893>

VI. INSTITUCIONALNI OKVIR I NJIHOVE ODGOVORNOSTI ZA IZGRADNJU HIDROELEKTRANA NA KOSOVU

Ključne institucije sa ovlašćenjima za upravljanje vodama i korišćenje vodnih resursa u funkciji javnog dobra ili dobara pravnih lica i koje se bave razvojem hidroelektrana na Kosovu uključuju centralne i lokalne institucije, koje slede:

- ⇒ **MINISTARSTVO PRIVREDE I ŽIVOTNE SREDINE (MPŽS)** / nekadašnje **Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja (MŽSPP)**, ima javne odgovornosti i ovlašćenja u oblasti energetike, zaštite životne sredine, voda, prostornog planiranja.¹⁴² Takođe obezbeđuje razvoj i sprovođenje politika i Nacionalnog plana energetske efikasnosti i nadgleda opštinske planove energetske efikasnosti.¹⁴³ Nadgleda i utvrđuje stanje životne sredine, posebno uticaj industrijske delatnosti, javnih usluga i ekonomske delatnosti, jer su one takođe povezane sa zaštitom životne sredine.¹⁴⁴
- **REGIONALNA UPRAVA ZA REČNE SLIVOVE** - funkcioniše u okviru Ministarstva kao nezavisno telo za potrebe upravljanja vodama i ima odgovornost da obezbedi dovoljnu količinu površinskih i podzemnih voda dobrog kvaliteta, potrebnu za održivu, uravnoteženu i jednaku upotrebu voda. Ista je odgovorna da obezbedi održiv razvoj vodnih resursa koji su od suštinskog značaja za javno zdravlje, zaštitu životne sredine i socio-ekonomski razvoj Republike Kosovo.¹⁴⁵
 - **KOSOVSKI INSTITUT ZA VODE** - zamišljen je kao nezavisno telo u okviru Ministarstva, služi u svrhu razvoja i istraživanja i napretka u dizajnu.¹⁴⁶ Ali, ovaj institut još nije osnovan i postoji samo u zakonu.
 - **AGENCIJA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE KOSOVA** - je vladina institucija i posvećena je održavanju kvaliteta vazduha, vode, tla i bioraznolikosti, putem integrisanog praćenja životne sredine, efikasnog informacionog sistema o životnoj sredini i kontinuiranog izveštavanja o stanju životne sredine, promovisanje korišćenja obnovljivih izvora energije i održive upotrebe prirodnih resursa kako bi se obezbedilo zdravo okruženje za sadašnje i buduće generacije koje odgovara napretku ekonomskog i socijalnog razvoja.¹⁴⁷
 - **KOSOVSKI INSTITUT ZA ZAŠTITU PRIRODE - Sektor za zaštićene zone i upravljanje spomenicima prirode** - deluje u okviru Ministarstva / Agencije za zaštitu životne sredine na Kosovu, i obavlja stručne poslove zaštite prirode u Republici Kosovo, i vodi katastar ekosistema zajedno sa osobom koja upravlja prirodnim dobrima i prati situaciju - nadgleda specifične i ugrožene ekosisteme.¹⁴⁸ Isti obavlja neprekidno praćenje zaštićenih prirodnih oblasti.¹⁴⁹
 - **HIDROMETEOROLOŠKI ZAVOD KOSOVA - Sektor za hidrologiju i praćenje voda**, vrši hidrometrijsko i praćenje kvaliteta podzemnih i nadzemnih voda Kosova.¹⁵⁰

142. Član 2, Prilog 9 Uredbe (VRK) - br. 07/2020 o izmeni i dopuni Uredbe br. 06/2020 o oblastima administrativne odgovornosti Kancelarije premijera i ministarstava, vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=29389>

143. Ibid 137, član 2, stav 6

144. Ibid 137, član 2, stav 13

145. Vidi članove 21 i 22 Zakona br. 04/L-147 o vodama Kosova.

146. Vidi član 20, stav 1 Zakona br. 04/L-147 o vodama Kosova.

147. Član 9, stav 1 Uredba br. 03 /2014 o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u Kosovskoj agenciji za zaštitu životne sredine

148. Član 46, stav 2 Zakona br. 03/L-233 o zaštiti prirode;

149. Ibid 27, član 9, stav .1, tačka 2;

150. Vidi član 12, stav 1 Zakona br. 04/L-147 o vodama Kosova.

- **DIREKCIJE I AGENCIJE ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE**, slede:
- **DIREKCIJA ZA UPRAVLJANJE NACIONALNIM PARKOM „ŠARA“**- izrađuje planove upravljanja i projekte zaštite, razvoja i racionalnog korišćenja prirodnih resursa Nacionalnog parka „Šara“, i ima dužnost da brine o prirodnim resursima Nacionalnog parka i zaustavi ilegalne aktivnosti, krčenja šuma, lova, ribolova, izgradnje objekata i uzurpiranja imovine u njemu.¹⁵¹
- **DIREKCIJA ZA UPRAVLJANJE NACIONALNIM PARKOM „PROKLETIJE“**- obavlja poslove planiranja, očuvanja i održivog upravljanja šumskim resursima, kao i aktivnosti kontrole i sprečavanja nezakonitih radnji u parku.¹⁵²
- **DIREKCIJA ZA UPRAVLJANJE STANJEM ŽIVOTNE SREDINE /SEKTOR ZA VODU I ZEMLJIŠTE** - odgovorna je za procenu i analizu stanja tla, površinskih, podzemnih voda, vode za kupanje kao i stanja voda i uticaja ispuštanja voda.¹⁵³

⇒ **REGULATORNA KANCELARIJA ZA ENERGETIKU NA KOSOVU** – Regulatorna kancelarija potvrđuje poreklo energije proizvedene iz obnovljivih izvora.¹⁵⁴ Regulatorna kancelarija uzima u obzir sve politike, smernice i propise koji se odnose na proizvodnju energije iz obnovljivih izvora.¹⁵⁵ RKE je nadležan za procenu zahteva za izgradnju hidroelektrana, kao i za izdavanje dozvola za proizvodnju električne energije iz HE.¹⁵⁶ Vredi napomenuti da energetske delatnosti za koje nije potrebna licenca uključuju proizvodnju električne energije na energetske lokaciji ukupnog kapaciteta od najviše 5 MW.¹⁵⁷

⇒ **ELEKTROENERGETSKA PREDUZEĆA** predstavljaju fizička ili pravna lica koja obavljaju jednu ili više licenciranih delatnosti proizvodnje, prenosa, distribucije, snabdevanja, prometa, organizovanog tržišta električne energije i odgovorna su za komercijalne, tehničke i zadatke održavanja u vezi sa tim delatnostima, ali ne uključuju krajnjeg potrošača.¹⁵⁸ Takođe, energetske preduzeće, koje ima licencu za prenos električne energije i prirodnog gasa, uključujući operatora prenosnog sistema, ne može dobiti licencu za proizvodnju ili snabdevanje električnom energijom ili za proizvodnju toplotne energije.¹⁵⁹ Sa druge strane, energetske preduzeće sa licencom za garantovano snabdevanje električnom energijom, ne može se prijaviti ili biti nosilac licence za proizvodnju i rad sistema za prenos električne energije.¹⁶⁰ Glavna energetska preduzeća na Kosovu su Operater sistema, prenosa i tržišta električne energije (KOSTT a.d.), Kosovska elektroenergetska korporacija (KEK a.d.), i gradske toplane.

⇒ **OPŠTINE REPUBLIKE KOSOVO** imaju potpune i isključive nadležnosti u pitanjima lokalnog interesa, poštujući standarde utvrđene zakonodavstvom primenljivim na pružanje i održavanje javnih i komunalnih službi, uključujući vodosnabdevanje, kanalizaciju i odvođe, preradu otpadnih voda kao i upravljanje otpadom.¹⁶¹

151. *Vidi član 19 Uredba br. 03 ./2014 o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u Kosovskoj agenciji za zaštitu životne sredine*

152. *Vidi član 21 Uredba br. 03 ./2014 o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u Kosovskoj agenciji za zaštitu životne sredine*

153. *Vidi članove 22 i 23 Uredba br. 03 ./2014 o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u Kosovskoj agenciji za zaštitu životne sredine*

154. *Vidi član 1, stav 6 Zakona br. 05/L-084 o Energetskom regulatoru;*

155. *Vidi član 38, stav 2 Zakona br. 05/L-084 o Energetskom regulatoru;*

156. *Pravilnik za licenciranje energetskih aktivnosti na Kosovu, član 3, stav 1. Vidi: http://ero-ks.org/2017/Rregullat/2017.01.17_RREGULLA%20PER%20LICENCIMIN%20E%20AKTIVITETEVE%20TE%20ENERGJISE%20NE%20KOSOVE.pdf*

157. *Član 3, stav 2 Pravilnika za licenciranje energetskih aktivnosti na Kosovu;*

158. *Vidi član 3, stav 1, tačka , 46 Zakona br. 05/L-085 o električnoj energiji;*

159. *Vidi član 35, stav 2 Zakona br. 04/L-079 o energetske efikasnosti;*

160. *Vidi član 35, stav 4 Zakona br. 04/L-079 o energetske efikasnosti;*

161. *Članovi 17 i 18 Zakona br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi, vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2ë30>*

VII. ZAKLJUČCI

1. Program za praćenje vode za 40 godina, Energetska strategija za 20 godina, Nacionalni energetska i klimatski plan za 10 godina, Strategija za zaštitu životne sredine i održivi razvoj za 20 godina, Državna strategija za vode Kosova za 20 godina itd., sve ovo ne premašuje period planiranja od preko 20 godina. Iako su građevinske dozvole za HE date na period od 40 godina, ova velika vremenska razlika između njih u planiranju javne politike i investicija i dozvola za rad HE na Kosovu, **odražava asimetrično planiranje javne politike u sektoru upravljanja vodnim resursima**. Ova razlika prirodno dovodi do neodgovarajućeg nekonsolidovanog javnog planiranja.
2. **Izdavanje vodnih dozvola za izgradnju HE na osnovu studije koju je 1983. godine sproveo MPŽS. Ovaj postupak je veoma štetan i ta studija je nerealna u odnosu na trenutno stanje i okolnosti voda na Kosovu.** Promene koje su se od tada dogodile u zemlji su brojne:
 - a) vremenski period preko 30 godina je predug i gotovo nelogičan da bi procene ove studije bile tačne i odgovarajuće za izdavanje vodnih dozvola u 2020. godini;
 - b) Bombardovanja na različitim mestima na Kosovu nužno su prouzrokovala deformacije u prirodi i reljefu zemljišta i vodotoka, menjajući time korito rečnih basena i tokova;
3. Od posleratnog perioda 1999. godine, na Kosovu su izgrađene brojne građevine, ponekad bez dozvole i bez tačnih procena prava za građenje na pravoj lokaciji, što je nesporno uticalo na vode i rečne basene.
4. Svi zahtevi PO-a za dobijanje saglasnosti i dozvola (vodnih, ekoloških, građevinskih itd.) za proizvodnju električne energije i izdavanje dozvola za proizvodnju električne energije, su izdati u suprotnosti sa **Zakonom br. 04 /L-147 o vodama Kosova** i stoga treba preduzeti kaznene mere protiv odgovornih lica, jer ovaj zakon zahteva da se korišćenje vodnih resursa u ekonomske svrhe za proizvodnju električne energije vrši samo uz koncesiju.
5. **Neosnivanje Kosovskog instituta za vode**, kao nezavisnog organa, koji bi trebalo da služi za razvoj istraživačkog i projektnog napredovanja, glavni je nedostatak u planiranju, praćenju, zaštiti, upravljanju i pravilnom korišćenju javnih voda tokom izgradnje HE na Kosovu.¹⁶²
6. Na osnovu podataka o izgradnji HE-a i njihovih PO, Kosovo ide u smeru **monopolizacije nekih PO za proizvodnju električne energije u nekim regionima, dajući im time dominantan položaj**, jer iz podataka proizilazi da trenutno isti PO gradi više od 3 HE u istim regionima, PO kao što su MATKOS Group, KELKOS Energy, Hydro Line itd.
7. **PO-i više koriste i uglavnom su odabrali metod izgradnje dve ili više HE na istom izvoru vode, ali sa kapacitetima ispod 5 MW.** Dakle, kako ne bi podlegali procedurama za ekološke dozvole za HE preko 5 MW, PO-i su se opredelili za izgradnju HE manjih kapaciteta, kako bi izbegli postupak dobijanja ekoloških dozvola. S tim u vezi, javne institucije bi trebalo da ponovo izvrše procenu ove pojave, kao i da izvrše kumulativnu procenu okolnosti i uslova za izgradnju HE, uključujući i postojanje drugih HE u / okolini koje se napajaju iz istog izvora vode, jer se situacija na kraju završava iscrpljivanjem ili smanjenjem protoka vode u rekama.

162. Ovo ne mora nužno značiti da će, ako se uspostavi ovaj institut, vode biti zaštićene. To je zato što imamo Kosovski institut za zaštitu prirode, međutim priroda nije toliko zaštićena.

8. Procena prilikom merenja kapaciteta voda, povodom izdavanja javnih dokumenata za dozvolu HE, ne podrazumeva istovremeno merenja u realnom vremenu i parametrima koji određuju vrednost preostalog vodnog kapaciteta kada je HE u funkciji. Dakle, uzorkovanje vode u reci je obavezno i trebalo bi izvršiti merenje dotoka, kako bi se izvršila pravilna procena kapaciteta za proizvodnju vode, kako se ne bi ugrozile potrebe snabdevanja stanovništva i prirode dovoljnom količinom vode. Stoga, **neprocenjivanje vodnog kapaciteta praćenjem voda u realnom vremenu, koje uključuje sve klimatske promene, sezonske itd. dovodi do netačnih podataka koji sprečavaju da ih javne institucije pravilno procene u slučaju izdavanje saglasnosti i vodnih dozvola za izgradnju HE.** Sve ovo doprinosi lošem upravljanju i nepravilnom korišćenju vodnih resursa u zemlji.
9. Na osnovu **Pravilnika RKE-a o licenciranju energetske aktivnosti na Kosovu**, PO-ima/ preduzećima je nezakonito omogućeno da podnesu zahtev za dobijanje licence bez posedovanja ekološke dozvole samo uz ekološku saglasnost, u slučaju privremenih licenci, do obezbeđivanja ekološke dozvole u toku godine kako bi se dobila trajna licenca. Takva zakonska tolerancija **RKE-a prevazilazi princip proporcionalnosti** i nosi visoki stepen rizika stavljanja na raspolaganje i korišćenje vodnih resursa zemlje HE bez dobijanja ekološke dozvole sa njihove strane, kao inače glavni dokument koji potvrđuje pravilnu procenu vodnih resursa, aspekte zaštite životne sredine i zaštite prava pogođenih strana u skladu sa izveštajem PUŽS-a.
10. RKE dozvoljava ulazak velikih investicija PO-a tokom 40 godina sa velikim socio-ekonomskim i ekološkim uticajem, pritom ne obezbeđujući ekološku dozvolu. Ovim postupcima, RKE **prejudicira dobijanje ekološke dozvole za PO od MPŽS.** Što u slučaju da MPŽS ne izda ekološku dozvolu PO, nosi velike rizike podnošenja zahteva PO za nadoknađivanje ulaganja u HE, degradaciju vode i životne sredine, kao i nepovrat u prethodno stanje voda i životne sredine. Stoga, RKE stavlja na raspolaganje vodne resurse PO-ima, favorizujući ih na štetu javnog interesa.
11. **RKE je postupao po principu dvojnih aršina**, u nekim slučajevima izdaje trajnu dozvolu PO-u za proizvodnju električne energije bez posedovanja ekološke dozvole i omogućuje im je da je dostave kasnije (vidi: Licenca HE Lepenac 3 Br. ZRRE/ Li_63 / 20 od 03.07.2020), dok u nekim slučajevima izdaje privremenu dozvolu PO-u za proizvodnju električne energije, uslovljavajući ih da u roku od 12 meseci pribave ekološku dozvolu i dostave je RKE-u (vidi: Dozvola za HE Bistrica II br. ZRRE/ Li_64 / 18, dozvola HE Dečani br. ZRRE/ Li_49 / 16 i dozvola HE Belaje br. ZRRE/ Li_50 / 16, sve tri izdate 03.07.2020. godine). Takva praksa ostavlja prostor za sumnje u korupciju.
12. Pravni okvir za HE sastoji se od brojnih pravnih akata, koji u svom sadržaju sadrže neusklađenost, preklapanje. Jedan deo još nije usvojen, a sve ovo stvara pravni prostor koji doprinosi nepravilnostima u izgradnji HE. **Neuključivanje nadležnog Ministarstva i opštine u svakoj fazi procene i izdavanja svih saglasnosti i dozvola za sve kategorije HE bez razlika na osnovu kapaciteta za proizvodnju električne energije**, tako da su njihovi postupci u koordinaciji sa zajedničkim javnim politikama, javnim planiranjem stvara prostor i stalne mogućnosti za izdavanje pravnih akata od strane javnih institucija, što nije u potpunom skladu sa svim važećim propisima i manipulacijama PO.

13. Protesti građana povodom izgradnje HE na Kosovu **dokazuju** da javne institucije zemlje i PO **ne sprovode vaŹeće zakone**, posebno ne sprovode zakonske kriterijume prilikom izdavanja **vodnih, ekoloških i građevinskih dozvola**
14. RKE nije sproveo sve zakonske kriterijume prilikom izdavanja dozvola za PO za **proizvodnju električne energije iz OIE /vode**, posebno zaobilazeći nedostatak posedovanja ekoloških dozvola od strane PO.

VIII. PREPORUKE

⇒ Javnim institucijama:

1. Izraditi **novu detaljnu studiju o stanju vodnih resursa /voda na Kosovu**, koja predstavlja najnovije i tačne podatke o stanju voda i ukloniti pozivanje pri proceni vodnih resursa na studiju iz 1984. godine.
2. Zatim, na osnovu nove studije o vodnim resursima, izraditi **izveštaj o proceni proizvodnih kapaciteta za proizvodnju električne energije iz OIE, kao i o mogućnostima za ulaganja preduzeća** na odgovarajućim mestima i u skladu sa važećim zakonodavstvom, što sve počiva na podacima nove procene o stanju voda na Kosovu
3. Objaviti **zvaničan izveštaj o proceni stanja javnih vodnih resursa na Kosovu od strane javnih institucija i mogućnostima gradnje** (sa tačnim statističkim podacima o kapacitetu voda u svakom geografskom regionu kao i mogućnostima izgradnje prema mestu), čime će se sve javne institucije u zemlji pozivati na iste podatke tokom planiranja i upravljanja radom vezanim za vode.
4. Preduzeti zakonske mere za zaustavljanje prakse kršenja i nesprovođenja **Zakona br. 04 / L-147 o vodama Kosova** i kaznene mere protiv odgovornih lica, jer ovaj zakon zahteva da se korišćenje vodnih resursa u ekonomske svrhe proizvodnje električne energije obavlja samo uz koncesiju.
5. Zatim, **MMSV i RKE bi trebalo da donesu novu odluku o postupanju sa „novim zahtevima“, u smislu izdavanja prateće dokumentacije za izdavanje dozvola i licenca za proizvodnju električne energije iz OIE/ voda** prema studiji i novom zvaničnom izveštaju o vodama, koji će služiti kao referentni dokument pri planiranju korišćenja vodnih resursa za proizvodnju električne energije
6. Povećati **angažovanje, doprinos i vidljivost rada Međuministarskog saveta za vode**, kako bi se obezbedila konsolidacija rada vladinih organa nad javnim vodnim politikama.
7. **Zabraniti nove zahteve za upotrebu vodnih resursa u komercijalne svrhe na Kosovu i ne produžavati izdavanje vodnih dozvola i ekoloških dozvola sve dok se ne obezbede nove procene, na nacionalnom nivou prema novoj studiji i izveštaju** tako da dozvole izdate u nastavku budu u skladu sa izveštajem i da obezbede pravilno korišćenje pravnih resursa i budu u potpunom skladu sa celokupnim pravnim okvirom zemlje.
8. **Ponovno proceniti sva preliminarne, konačna ovlašćenja kao i postojeće dozvole PO-a za izgradnju i rad HE na Kosovu, na osnovu novih rezultata studija, i utvrditi dodatne zahteve za njihov prekid ili modifikaciju u skladu sa njihovim specifikacijama koje rezultiraju novom procenom /novim izveštajem o vodi.**
9. Budući da je Kosovo mala zemlja i ima jedinu mogućnost snabdevanja vodom iz akumulacionih voda, prilikom izgradnje HE na Kosovu, treba **tražiti procenu uticaja na životnu sredinu i posledično izdavanje vodne i ekološke dozvole HE koje počinju sa proizvodnjom električne energije od 2 MW ili više**, kao prosek zemalja u regionu kao što su Bosna i Hercegovina, Gruzija, Srbija itd..¹⁶³

163. Policy Guidelines by the Energy Community Secretariat on Small Hydropower Projects in the Energy Community, 4.6. Overview of the Regulatory Scope of Small Hydropower Plants in the Contracting Parties pg. 31, See: https://cdn.fsbx.com/v/t59.2708-21/120114202_629450844436642_8479941373002951294_n.pdf/Annex-1-Policy-Guidelines-on-small-hydropower-projects-in-the-Energy-Community.pdf?_nc_cat=108&_nc_sid=0cab14&_nc_ohc=Q4hEhtcv8TAAX9zSXrd&_nc_ht=cdn.fsbx.com&oh=ea53a

10. Preispitati odgovarajuće zakonodavstvo i izvršiti njegove izmene i dopune koje uređuju delatnost HE u cilju odgovorna na pitanja kao što su:

- a) određivanje odgovarajućih ograničavajućih kriterijuma kojima **se ne dozvoljava stvaranje dominantnog položaja PO u proizvodnji električne energije** iz hidro energije;
- b) precizirani kriterijumi **za izdavanje vodne dozvole, građevinske dozvole, ekološke dozvole, kao i dozvole za proizvodnju električne energije iz OIE / vode**, koji uključuju osnovne zakone, ne dozvoljavajući javnim institucijama da pojedinačno ublažavaju kriterijume prema sopstvenom nahođenju ili da ih menjaju podzakonskim aktima (uredbe, administrativna uputstva, odluke itd.), kao i RKE.

11. **Uključiti opštinski nivo (opštine) i centralni nivo (ministarstvo) zajedno u svaku fazu prilikom izdavanja pravnih akata (vodne, ekološke, građevinske dozvole itd) HE** kod svakog zahteva za ekološku dozvolu, bez obzira na njihov proizvodni kapacitet i uključiti isto u zakone, i ne ostaviti na uređivanje podzakonskim aktima. Upravo ovo omogućava da se promenom vlada / vladinog kabineta vrše promene ovih podzakonskih akata shodno interesima određenih pojedinaca / grupa, a ne javnog interesa uopšteno.

12. Prilikom izdavanja ekoloških dozvola, preispitati i ispuniti kriterijume za izdavanje ekoloških dozvola kako bi se **izvršila kumulativna procena svih uslova voda i ekoloških uslova** prilikom procene izdavanja ekoloških dozvola PO-ima, **proširivanjem opsega procene uticaja**, kao i uzimajući u obzir postojanje drugih HE koje su priključene na iste vodne resurse kao i njihov uticaj u celini.

13. Uspostaviti, po potrebi i procenama Parlamentarne istražne komisije, Parlamentarnu istražnu komisiju za proces licenciranja, rada, nadzora i zahteva za izdavanje dozvola hidroelektranama, uspostaviti **operativnu grupu za zaštitu prirodnih resursa**, koja će koordinirati rad na praćenju lokacije i upotrebi vodnih resursa radi koordinacije i saradnje, i sprečavanje pojava izgradnje HE.

14. Budući da se pokazalo da studije koje su do sada sastavljala pravna lica koja su licencirana od strane MPŽS (nekadašnjeg MŽSPP-a) nisu izrađene i upotpunjene svim potrebnim podacima prema važećem zakonu, trebalo bi izvršiti **ponovnu procenu studija PUŽS-a, izvršiti ponovnu procenu pravnih lica licenciranih za izradu izveštaja PUŽS-a**¹⁶⁴ a po potrebi izvršiti njihovo ponovo licenciranje u skladu sa transparentnom procedurom kao i na meritornoj osnovi.

15. **Stvoriti mehanizam praćenja i kontrole u javnim institucijama, koji vrši proveru i obezbeđuje potpuno sprovođenje svih zakonskih kriterijuma prilikom izrade studija o PUŽS-u od strane licenciranih / pravnih lica.**

164. Spisak pravnih lica koja su licencirana za izradu izveštaja o proceni uticaja na životnu sredinu za hidroelektrane, vidi: [https://mmph.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/Leje%2CLicensa%2CPelqimet/Lista_personave_juridik_të_licencuar_për_hartimin_e_Raportit_për_Vlerësimin_e_Ndëkimit_në_Mjedis_\(PUŽS\)_146420.pdf](https://mmph.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/Leje%2CLicensa%2CPelqimet/Lista_personave_juridik_të_licencuar_për_hartimin_e_Raportit_për_Vlerësimin_e_Ndëkimit_në_Mjedis_(PUŽS)_146420.pdf)

⇒ Građanima i zajednici:

1. Da se aktivno uključe u ostvarivanje svojih prava, putem pravnih lekova (žalbe, tužbe, krivične prijave, itd.), u skladu sa mogućnostima i okolnostima slučaja. Za svaku fazu, smernice i pravni lekovi koje građani / zajednica moraju preduzeti opisani su u tački IV ovog izveštaja. (*ostvarivanje zakonskih prava zajednice u zaštiti njihovih prava i zaštiti životne sredine*).
2. Preduzeti neposredne mere kad god raspoložu podacima o izgradnji HE, tražeći pristup pratećim dokumentima HE, kako bi bili pravilno informisani, kao i radi odgovora na nastale pravne probleme u zakonskim rokovima.
3. Ostvarivati tesnu saradnju sa medijima i civilnim društvom prilikom isticanja njihovih zabrinutosti, žalbi i zahteva na svim državnim nivoima.
4. Pokretati peticije, u zavisnosti od okolnosti i mogućnosti, u skladu sa propisanim postupcima o peticijama i njihovom podnošenju nadležnim javnim institucijama.
5. Ujediniti sve NVO i medije na nacionalnom nivou radi podizanja glasa, brzog reagovanja, kao i što boljeg i broječano većeg zastupanja, kako bi se stvorila **radna grupa zajednice za zaštitu vodnih resursa i životne sredine**.
6. Da budu fizički prisutni pred odgovarajućim institucijama kada pri informisanju o važnim odlukama, kao što su produženje dozvola, obezbeđivanje ekoloških saglasnosti itd. tražeći praćenje tih sastanaka, i obezbeđivanje mesta za stolom za kojim se odlučuje o prirodnim vodnim resursima koje oni koriste.

IX. PRILOZI

PRILOG I. LISTA LICENCI I OVLAŠĆENJA KOJE RKE IZDAJE HIDROELEKTRANAMA NA KOSOVU

⇒ Izdate licence za proizvodnju električne energije iz OIE (voda)

Br.	Naziv preduzeća	Ime vlasnika i kontaktni podaci	Br. licence i br. odluke	Datum izdavanja	Vrsta dozvole	HE	Region/ Lokacija	Kapaciteti MW
1.	Hidroenergji d.o.o.	1. Ragip Zymberi 2. Zeqir Shamolli 3. Nderim Rexha 4. Valon Ademi, Fisnik Dragusha, 5. Jon Arifi - P.A. Tel: 044-660-185, email: nderimrexha@gmail.com	ZRRE/ Li_63/20 & V_1267_2020	03. jul 2020.	Trajna (40 godina)	HE Lepenac 3	Slatina, K. Kačanik	9,98 MW
2.	Kelkos Energy d.o.o. - HE Bistrica II	1. George Leopold Wober, 2. Ingo Preiss, 3. Martin Pieter Dolzer Tel: +38338717729; E-mail: office@kelkos	ZRRE/ Li_64/18 & V_1182_2019	14. oktobar 2019.	Trajna (12 meseci)	HE Bistrica II	Dečani, KZ. Dečani	6, 2 MW
3.	Kelkos Energy d.o.o. - HE Dečani	1. George Leopold Wober, 2. Ingo Preiss, 3. Martin Pieter Dolzer Tel: +38338717729; E-mail: office@kelkos-decan.net	ZRRE/ Li_49/16 & V_1184_2019	14. oktobar 2019.	Privremena (12 meseci)	HE Dečani	Dečani, KZ Dečani	9, 8 MW
4.	Kelkos Energy d.o.o. - HE Belaje	1. George Leopold Wober, 2. Ingo Preiss, 3. Martin Pieter Dolzer Tel: +38338717729; E-mail: office@kelkos-decan.net	ZRRE/ Li_50/16 & V_1183_2019	14. oktobar 2019.	Privremena (12. meseci)	HE Belaje	Dečani, KZ. Dečani	8.06 MW
Ukupno: 4 Hidroelektrana u 2 regiona								34,04 MW

⇒ **Konačna ovlašćenja za izgradnju HE za proizvodnju električne energije od OIE (voda)**^[1]

Br.	Naziv preduzeća	Ime vlasnika i kontaktni podaci:	Br. Odluke	Datum izdavanja	Konačno ovlašćenje za period /Rok važ.	HE	Region / Lokacija	Kapaciteti po MW
1.	Eurokos JH d.o.o.	1. N.P.T. Al-Vis 2. Arbresha Ademi Rrukiqi, 3. Fehmi Cakiqi, P.A. Tel: +383 44 220 362;	V_1243_2020	06.04.2020	1. godina, važi do 09.02.2021	HE Restelica 3	KZ Kruševo & Globočica, O. Dragaš	2.35 MW
2.	Eurokos JH, d.o.o.	1. Yll Shamolli, 2. Yllka Saraçi, 3. Ylber Shamolli, 4. Jalldyze Shamolli, Tel: +383 45 600 595;	V_1242_2020	06.04.2020	1. godina, važi do 09.02.2021	HE Brodiž 1	Brod, KZ Brod, O. Dragaš	2.48 MW
3.	NPN Renelual Tahiri d.o.o.	1. Ali Hoxha, 2. Lulzim Hoxha, 3. Nebi Hoxha, 4. Refki Hoxhaj (Vlasnik & P.A./Direktor);	V_1241_2020	06.04.2020	1. godina, važi do 29.03.2021	HE Dragash	KZ Radeša, Plav I Rapča, O. Dragaš	3.4 MW
4.	Hydro-Line, d.o.o.	1. Termo Cosing, 2. Nuha Baunternehmung gmbh & co.kg, 3. Muhamer Ibrahimimi (Vlasnik i P.A.) Tel: +383 44 600 505;	V_1229_2020	12.02.2020	1. godina, važi do 27.02.2021	HE Albaniku 4	KZ Selac dhe Vidishiç, K. Mitrovica	1.119 MW
5.	Hydro-Line, d.o.o.	1. Termo Cosing, 2. Nuha Baunternehmung gmbh & co.kg, 3. Muhamer Ibrahimimi (Pronar dhe P.A.) Tel: +383 44 600 505;	V_1228_2020	12.02.2020	1. godina, važi do 27.02.2021	HE Albaniku 1	KZ Vlahinje, O. Mitrovica	1.868 MW
6.	Matkos Group HE Štrpce, d.o.o.	1. Labinot Vitija, (P.A.), 2. IGT Corporation, j.s.c.; 3. "Karaxha Invest" sh.p.k., Tel: +383 44 900 900;	V_1226_2020	12.02.2020	1. godina, važi do 28.01.2021	HE Štrpce	KZ. Štrpce, O. Štrpce	5.031 MW
7.	Matkos Group HE Sharri, d.o.o.	1. MG HCE Štrpce L.L.C., 2. Labinot Vitija (Drejtor), 3. "Reinvest Group" L.L.C. Tel: +383 44 900 900;	V_1225_2020	12.02.2020	1. godina, važi do 28.01.2021	HE Sharri	KZ. Štrpce, O. Štrpce,	6.453 MW
8.	2 Korriku d.o.o.	1. Ejup Kovaçi, Tel: +383 44 113 514;	V_1224_2020	12.02.2020	1. godina, važi do 18.01.2021	HE Soponica	KZ Doganović, O. Kačanik	1.3 MW
9.	Hydro-Line, d.o.o.	1. Termo Cosing, 2. Nuha Baunternehmung gmbh & co.kg, 3. Muhamer Ibrahimimi (Vlasnik i P.A.) Tel: +383 44 600 505;	V_1113_2019	28.02.2019	6. meseci / važi do 27.07.2019	HE Bataire Albaniku 1	Bataire, KZ Mitrovica	3.556 MW

10.	Matkos Group HE Viça d.o.o.	1. Labinot Vitija, 2. Alba Group, 3. MG-HCE-Shterpca, Tel: +383 44 900 900;	V_1202_2019	27.11.2019	4. meseci / važi do marta 2020.	HE Vica	Kz Dragkovci O. Štrpce	4.6 MW
11.	Eko-Energji d.o.o.	1. Islam Hyseni, 2. Zymer Dragobuzhda, 3. Muzafer Dragobuzhda, 4. Kemajl Dragobuzhda, 5. Islam Hyseni (P.A.) Tel: +383 44 135 976;	V_1167_2019	10.07.2019	1. godina / važi do 15.12.2019	HE Binça	Kz Binaç, O. Vitina	1 MW
12.	NPN Renelual Tahiri d.o.o..	1. Ali Hoxha, 2. Lulzim Hoxha, 3. Nebi Hoxha, 4. Refki Hoxhaj (Vlasnik & P.A./Direktor);	V_1116_2019	28.02.2019	1. godina / važi do 27.02.2020	HE Orçuša	KZ Orçuša, O.Dragaš	4 MW
13.	N.N. Dilli - Com	1. Kujtim Zena, 2. Amir Milaimi, 3. Astrit Behra, Tel.: +383 44 678897; 4. Amir Milaimi (P.A.) E-mail: amir.milaimi@ outlook.com;	V_1090_2019	28.01.2019	1. godina / važi do 14.12.2019	HE Bresane	KZ Bresane, O. Dragaš	0.31 MW
14.	Hidro Forca d.o.o.	1. Ramiz Topojani, 2. Naim Kabashi, Tel: +491715428105	V_986_2018	13.06.2018	2. godine/važi do 12.06.2020	HE Soponica 2	KZ Soponica, O. Kačanik	3 MW
15.	Hydro-Line d.o.o.	1. Termo Cosing, 2. Nuha Baunternehmung gmbh & co.kg, 3. Muhamer Ibrahim (Vlasnik i P.A.) Tel: +383 44 600 505;	V_935_2018	29.03.2018	1. godina / važi do 21.01.2019	HCE Albaniku 2	KZ Bataire, O. Mitrovica	3.556 MW
Ukuono: 15 Hidrocentrala u 6 regiona								44.023 MW

⇒ **Preliminarna ovlašćenja za izgradnju HE za proizvodnju električne energije iz OIE (voda)**^[2]

Br.	Naziv preduzeća	Ime vlasnika i kontaktni podaci:	Br. Odluke	Datum izdavanja	Konačno ovlašćenje za period /Rok važ.	HE	Region / Lokacija	Kapaciteti po MW
1.	Dino Energy d.o.o.	1. Ramadan Salihu, 2. Abedin Salihu, 3. Ibrahim Salihu, Tel: +383 44 206 685;	V_1227_2020	12.02.2020	6. meseci/ važi do 20.06.2020.	HE Lepenac 2	KZ Kačanik, O.Kačanik	3.3 MW
2.	gEnCi d.o.o.	Ekrem Cërvadiku, Tel: +383 44 113 003;	V_938_2018	29.03.2018	6. meseci/ važi do 11.05.2018	HE Prizren 4	KZ Jablanica, O. Prizren	2.83 MW
3.	gEnCi d.o.o.	Ekrem Cërvadiku, Tel: +383 44 113 003;	V_937_2018	29.03.2018	6. meseci/ važi do 11.05.2018	HE Prizren 8	KZ Nebregošte, o. Prizren	2.1 MW
4.	gEnCi d.o.o.	Ekrem Cërvadiku, Tel: +383 44 113 003;	V_936_2018	29.03.2018	6. meseci/ važi do 11.05.2018	HE Prizren 9	KZ Reçane, O. Prizren	1.93 MW
Ukupno: 4 Hidroelektrana u 2 različita regiona								10.16 MW

[1] Konačna ovlašćenja uključuju kompletan završetak radova na izgradnji hidroelektrana.

[2] Preliminarna ovlašćenja izdaju se podnosiocima zahteva/ investitorima za kompletiranje predmeta zemlje pratećim dokumentima poput građevinske dozvole itd pri javnim institucijama.

PRILOG II - DOKUMENTI POTREBNI ZA RAD HIDROELEKTRANA NA KOSOVU

DOKUMENTI POTREBNI ZA RAD HIDROELEKTRANA NA KOSOVU										
DOKUMENT	STUDIJA O PROCENI UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU	SAGLASNOST ZA GRAĐEVINSKE DOZVOLE	EKOLOŠKA SAGLASNOST	VODNA SAGLASNOST	GRAĐEVINSKA DOZVOLA	VODNA DOZVOLA	EKOLOŠKA DOZVOLA	INTEGRISANA EKOLOŠKA DOZVOLA	PRIVREMENA DOZVOLA ZA PROIZVODNJU ELEKTRIČNE ENERGIJE	TRAJNA DOZVOLA ZA PROIZVODNJU ELEKTRIČNE ENERGIJE
CILJ	Procena potencijalnih uticaja projekta na čoveka i životnu sredinu (biljni i životinjski svet, zemlja, voda, vazduh, klima i pejzaž, materijalna dobra i kulturno nasleđe)	Određivanje tehničkih građevinskih uslova koji služe kao osnova za izgradnju hidroelektrana.	Sprečavanje i smanjenje negativnih uticaja javnih i privatnih aktivnosti na životnu sredinu. Takođe, da se obezbedi usklađenost projekta sa planovima i programima javnih institucija, kako bi se obezbedio visok stepen zaštite životne sredine i zdravlja ljudi	Određuje uslove koji moraju biti ispunjeni tokom izvođenja radova, slanjem podataka u sistem nadoknade štete pričinjene trećim licima tokom izvođenja radova u vreme važenja vodne saglasnosti	Obezbeđivanje izgradnje objekta / hidroelektrane u skladu sa Zakonom o izgradnji, kao i sprovođenje dokumenata o prostornom planiranju.	Upravljanje, integrisano i održivo upravljanje vodama, kako bi se obezbedila dovoljna količina i dobar kvalitet za sve korisnike vode	Sprečavanje i smanjenje negativnih uticaja na životnu sredinu javnih i privatnih aktivnosti.	- Sprečavanje i smanjenje negativnih uticaja na negativne aktivnosti na životnu sredinu i zdravlje ljudi prilikom postavljanja postrojenja, posebno kada se radi o zaštićenim prirodnim zonama i mestima od strateškog interesa za državu, prilikom izdavanja dozvole za rad.	Omogućavanje nosiocu licence za obavljanje delatnosti u energetskom sektoru za koje je potrebna dozvola u skladu sa odredbama zakona koji se odnose na energetski sektor	Omogućavanje nosiocu licence za obavljanje delatnosti u energetskom sektoru, za šta je potrebno u roku od godine pribaviti trajnu dozvolu u skladu sa odredbama zakona koji se odnose na energetski sektor.

DELO KRUG	-Kombinovani uticaj na životnu sredinu sa postojećim i / ili budućim projektima;- Korišćenje prirodnih resursa; Generisanje otpada; Zagadjenje i zabrinutost;	- Određivanje uslova izgradnje koji služe kao osnova za izgradnju hidroelektrane	- Uticaj projekta na životnu sredinu; -Uticaj na ljudsko zdravlje;	- Izgradnja hidroelektrane izražena je u skladu sa vodnim uslovima, vodnim zakonoda vstvom i planskim dokumentima za odgovarajući region	- Obezbeđuje da izgradnja objekta / hidroelektrane čuva kvalitet života građana, čuva poljoprivredno zemljište i prirodne resurse.	- Određuje način i uslove korišćenja vode, režim rada objekata i opreme, način i uslove ispuštanja otpadnih voda, način i uslove odlaganja tečnog i čvrstog otpada i druge uslove.	- Regulisanje integrisanog sistema zaštite životne sredine, smanjenje rizika od zagađenja životne sredine, života i zdravlja ljudi prema konceptu održivog razvoja	- Zaštita zdravlja ljudi; - Zaštita životne sredine;	- Proizvodnja električne energije; - Korišćenje prirodnih resursa u skladu sa važećim zakonom	- Proizvodnja električne energije; - Korišćenje prirodnih resursa u skladu sa važećim zakonom
POT REENO ZA:	Bilo koji javni ili privatni projekat	Bilo koji javni ili privatni projekat	Bilo koji javni ili privatni projekat	Bilo koji javni ili privatni projekat	Bilo koji javni ili privatni projekat	Bilo koji javni ili privatni projekat	Bilo koji javni ili privatni projekat	Bilo koji javni ili privatni projekat	Hidroelektrane sa proizvodnom snagom preko 5MW.	Hidroelektrane sa proizvodnom snagom od preko 5MW.

USLOVIL JAVANJE / POVEZ ANOST SA OSTALIM DOKU MENTIMA	Nema.	Nema.	Potrebno je posedovanje Izveštaja o PUŽS kao i ako u roku od dve (2) godine od datuma prijema Odluke o ekološkoj saglasnosti: Podnosilac zahteva ne obezbedi građevinsku dozvolu ili ovlašćenje za realizaciju projekta; ili lokacija na kojoj se projekat treba izvesti nije pripremljen niti su pokrenute bilo kakve operativne aktivnosti	- Potrebno je posedovati ekološku saglasnost,- Vodne uslove,- Vodne uslove.	-Potrebno je posedovati opštinsku ili ministarsku saglasnost za građevinske uslove;	- potrebno je posedovanje građevinske dozvole; i- Vodne saglasnosti;	- Potrebno je posedovanje ekološke saglasnosti i /ili opštinske ekološke dozvole.	Ne može se izdati bez posedovanja ekološke saglasnosti.	- moguće posedovanje ekološke dozvole ili njeno obezbeđivanje u toku godine; - Vodna građevinske dozvole;	- Potrebno je posedovati ekološku dozvolu ili integrisanu ekološku dozvolu (za zone pod zaštitom) Ministarstva u roku od jedne godine.- Vodna dozvola;- građevinska dozvola;
NADLEŽNA INSTI TUCIJA ZA NJENO IZDAVANJE	Fizička i pravna lica licencirana za njenu izradu od strane Ministarstva	Ministarstvo za HE preko 10MW;- Opština za HE ispod 10 MW.	Ministarstvo/ RURS	Ministarstvo/ RURS	Ministarstvo za HE preko 10MW;- Opština za HE ispod 10 MW.	Ministarstvo/ RURS	- Ministarstvo / Direkcija za zaštitu životne sredine.	Ministarstvo	Regulatorna kancelarija za energetiku.	Regulatorna kancelarija za energetiku.
ROK VAŽENJA	Nema.	2. godine	2. godine	2. godine	1. godina	40. godina	5. godina	5. godina	1. godina	40. godina
ROK ZA PREGLED	Nema.	Nema	Nema	Nema	Nema	Na svakih 5. godina od strane opštine.	Nema	Nema	Nema	Nema

Izdavač KOSID - Kosovar Civil Society Foundation for Sustainable Development. Sva prava zadržava KOSID. Ova publikacija ne može se umnožavati, čuvati u memorijskim sistemima, niti koristiti ni na koji način niti ni u kom obliku, bez prethodne saglasnosti izdavača. Publikacija se samo u celosti, može prenositi u elektronskom obliku, a nije dozvoljena upotreba ove publikacije u komercijalne svrhe, bez prethodnog pismenog odobrenja KOSID-a.

Za informaciju info@kosid.eu.com

Izradu ovog izveštaja je finansijski podržao WWF Adria's Freshwater Programme.

Stavovi i mišljenja izraženi u ovom izveštaju su stavovi autora i ne odražavaju nužno službenu politiku i stavove WWF Adria.

